

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iosephi Ripamontii E Collegio Ambrosiano Historiarvm Ecclesiae Mediolanensis Decas ...

Pars Altera Libri XVIII

Ripamonti, Giuseppe

Mediolani, 1625

Liber Octauus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11182

479

IOSEPHI RIPAMONTII
E COLLEGIO AMBROSIANO
HISTORIARVM
ECCLESIAE MEDIOLANENSIS
Liber Octauus.

LIAM GVIDO Turrianus cesserat vr-
bis imperio, redactusq; erat ad res pri-
uatas, non solum ipsa Regis praesen-
tia, quae cuncta in se traheret, sed ci-
uium etiam inclinatione, qui, vel stu-
diis erga Caesarem, vel in Turrianum odiis, vel sola
rerum nouarum cupidine, regimen hoc externū am-
plectebantur; sui ciuis praefecturam, tyrannidem vo-
cabant. Misera ciuitas neque ibi reperiura quie-
tem erat. Post dominatum illum alienigenam,
seruitij domestici necessitas instabat rursus, & nouae
seditiones, & veteres in Archiepiscopum iniuriae,
& semper vnus mali finis, vt grauius ex eo malum
existat. Haec peragam ingenti calamitatum spec-
taculo, quasi narrauerim ad huc vrbis otium, & pa-
cis opera. Postquam Henricus Metropolitim hanc, &
cum ea reliquas Insubriae Ciuitates, intestinis ipsarū

Ppp 2 cer-

*a Clemente V. cre-
atum, capitis cle-
menti A. 1305.*

certaminibus, *Castellum* Archiepiscopum, & *Matthaeum* Vicecomitem, pulcherrimo Patriae munere sibi obnoxios habebat, accesseratq; nomen Imperij, consensus Ecclesiae, Solenne Coronationis, haud dubie cuncta ipsi obediebant. Ciuitatibus dedit alijs alios Rectores; *Mediolani* Ioannem quendam hominem Gallum suo nomine Vicarium instituit. Is bimestri imperio nequam est repertus, Successit alter *Senensis* deterior etiam priore. De *Caesare* ad *Mediolanenses*, de *Mediolanensibus* ad *Caesarem* falsa referendo, suspicionibus implebat animos; etiam Ecclesiae statum & iura carpebat. Non Archiepiscopus interea, non Vicecomes, quiue aderant huic aut illi, datam nuper inter se fidem admodum colebant; & celesterrime res ad seditionem venit, qua *Turriani* deleri sunt aut eiectioni. *Galerius* & *Franceschinus* erant *Mediolani* principes iuuentutis; ille *Matthaei* filius, hic *Guidonis*; vterque ferox natalibus, & aetate, fortunaq; patris, alter quidem aduersa, alter verò secunda. *Turriano* iuueni stimulabat animum tantarum amissarum opum acerba recordatio simul & ad spectus; *Vicecomes* videre patriam in domo quam exspectare summum imperium malebat. *Plenae Germanorum viae*, braccati circum tribunalia Magistratus, externi per omnia mores, corrupta barbaris modis rerum & hominum vocabula turbabant assuetos domesticis imperijs & peregrinarum rerum impatientes. Parùm tangit eos quòd antiquis inimicitijs *Pennates* vtrique dissiderent, neque obstant patrù inter ipsos.

fos funesta consilia & irae, quominus ipsi conspirent,
vt sanguine Germanorum vrbs inunderetur. Extra
Portam Ticinensẽm in cãpo fortè an ex destinato
congressi, de ea re contulere sermones, & postero die
signo dato Ciuitas vniuersa in armis fuit. Sed virili-
bus animis iuuenes puerili consilio instruxerant rẽ.
Cùm enim globos vterq; suos, & ad idonea loca dis-
positos armatos haberent, aduersus reliquae multitu-
dinis trepidationem atque concursum nihil prou-
iderant. Ita, cùm participes facinoris, vti moniti
erant, gladios repente dittrinxissent, ignari quoq; su-
munt tela quod cuique promptum erat, & vno penè
temporis momento maior armatorum numerus,
quid peterent, quòue dirigerent ictus ambigebant.
Interea conscij obtorpuerant manibus animisque.
Mox, remere siue astu conclamatum, rebellasse Tur-
rianos à Caesare, violasse ius hospitij, iuisse ad arma,
vt hospitum, vt dominorum sanguine macularent
urbem. Vox ea conuertit impetum repente omnem
in Turrianorum genus, non secus atq; si intra aliena
mœnia vel castra deprehensi speculatores & hostes
essent. Galeatius ipse dissimulata coniuratione acer-
rime pugnabat vt in proditores, & ipse socium pro-
diderat clamitans, ite mecum qui saluam esse urbem,
qui viuere Caesarem vultis. Non cessabat Matthaeus
Vicecomes in eo tumultu filiũ inhibere, monebatq;
identidem, vt se se eripere furentibus maturaret.
Plus poterat impetus animi concitati, quam periculũ
metus, aut patris verecundia. Simul eò processum
erat,

erat,

erat, vt aduersus pericula subsidium ipsum esse discrimen arbitraretur, nec aliter posse maiestatis atq; perduellionis crimen euitari, quàm si conuersis armis à Germanorum caede, genti Turrianorum ad internecionem instaret. Francischinus & Simon Guidonis filij faucijs equis clam exiere porta quae D. Marci tunc dicebatur; seq; ad Montorfanum in arcem aegre proripuerunt. Horum pater ipse Guido cum domi quaereretur ad necem, per aedium postica transgressus in vicinos hortos, gregali habitu per auersum aliud hostiolum est emissus. Direpta domus, & Turrianorum caesi quotquot improuisum illum casum effugere non potuerunt. Archiepiscopum ipsum, quia gentis erat illius, ob nominis contagionem & inuidiam, haud procul à periculo abfuisse creditum est licet nulla nominatim eius in tali tempore calamitas tradita sit. Caesar, sedato tumultu, Vicecomitem inculsauit, ob Galeacium filium, à quo seditionis inuicem ortum esse arguebat. Suo beneficio reductos in Patriam, cum Archiepiscopo reconciliatos, ornatos etiam munibus, aduersus ipsum conspirasse cum illis, quos eorum causa inimicos haberet. Vicecomes ad ea purgare iuuenem; transferre culpam omnem in Turrianos, profiteri, quemadmodum ipse cum sua prole totaq; domo semper in Caesaris potestate futurus esset, & vitam citius, quàm fidem aut obsequium amissurus. Non tamen effugit, quominus paulo post, Hastam ipse, Galeacius filius Taruisum ablegarentur, criminantibus nimias opes aemulis, & data occasione,

sione, nihil omittentibus quo iam exulceratum animum asperarent. Postea Garbaniatensis idem, quo architectante Vicecomes primos sibi gradus ad principatum struxerat, quiq; velut apposita machina Caesaris animo poterat eum flectere quocunq; res ferret; ille igitur breui tempore dissimulante effecit, vt exul vterq; reuocarentur, & finis exilij, dominationis initium esset. Fere sub eos dies, quibus ab eo paucorum mansum secessu Mediolanum redierant, Matthaeus Mediolani Vicarius iubetur, quo deinde gradu, filij nepotesq; & secuta posteritas in summae potentiae fastigium rediere, donec irrequieto rerum ciuiliu orbe rursus ad aequa deuoluerentur. Nempe sic etiam Turrianis acciderat. Nescitur autem, quam recondita arte fecerit Caesar, vt cum initio destituisse videretur, admouere rerum summae Vicecomitem, imponeret tamen alios Vicarios vrbi, quoru vt poenituit, huc deniq; vertit rursus animu. Nec magistraturae traditur, quae potissimum causae Matthaeum irritarint, vt totam postea sui dominatus vim conuerteret ad Archiepiscopum euertendum, cum quo recens foedus erat, quem etiam sine foedere, sacrum & sanctum reuereri, ius fasq; esset. Vicissim Archiepiscopus ipse, cur a Matthaeo repente defecerit, & abruperint vterq; conditionum vincula, quibus vinculis in mutua se se defensionem, atq; societatem implicarant, ignoratur. Nisi si forte veterum inimicitiarum implacabilitas est quaedam infida post pacem, nescia quietis, memor malorum, aliquando latens & inclusa.

clusa.

clusa, rursus impetu manifesto sacua & atrox. Et potuerant odijs inter se capitalibus dissidere Turriani florentes, inquietante domum fortuna more suo ubi nimia coepit esse; iidem, vrgentibus aduersis, ad suae propemodum extinctae familiae misericordiam cuiusdam, fera iam concordia contra communem hostem coalescere debuerunt. Non vtrique alia probabilior causa repentini dissidij, quo Cassonus Archiepiscopus, extremas meruisse Vicecomitis iras, Vicecomes partam diuino beneficio potentiam inhumanis aduersus Ecclesiam foedare modis potuere. Robertus Siciliae Rex aemulus Caesari hoc tempore exortus, addiderat animos desperatae Turrianorum genti; ad eum vndique congregabantur Guelfarum partium homines Archiepiscopo concitante, si forte illius opibus ad recuperandam fortunam, momentum efficere aliquod possent. Ac cernere tunc erat insigni exemplo, quantum ad reconciliandos animos res aduersae valeant, cum Simon & Francischinus filij Guidonis assidue stipati circa Cassonum Archiepiscopum, patrum hunc inimicum, vti patrem affectarentur, consilia contra Vicecomitem ineuntes, quae vana erant. Et emolliuerat ante omnia Pontificis animum, quod placabilius, teneriusque respiceret gentiles, suos, miserabilis interitus ipsius Guidonis; atque sollicitabatur pectus eius caritate mortui, cum quo viuo certatum erat odijs, & pereundi perdendique insaniam. Obierat Guido, cum post indecoram ex vrbe fugam, in morbum incidisset, quem nouus animi dolor onerauerat,

vbi

calulo

vbi Roberti Regis auxilia, quae spes vnica Guelfis fuerant, cum Henrici copijs infeliciter dimicauerit. Itaque anxius Archiepiscopus misericordia suorum, & quasi sepulchrae domus dolore, per omnia se se contorquebat meditata & vias, & artes, vt familiam paulò antea dominam Urbis, nunc profugam & extorrem, dissipatamq; recolligeret. Ea res, neq; caput neque pedes habebat. Namq; Siculi Regis, vt dictum est, auxiliares copiae caesae apud Placentiam & fusae spem pene vltimam destituerant. Languscus & alij principes factionis capti in eo praelio, & in vincula Mediolanum rapti. Terror caeteris, & crescente in dies Vicecomite, plena omnia desperationis. Quippe ille, praeter quamquod haud dubie Mediolani rerum summam obtinebat, siue Caesaris voluntas, siue studia ciuium spectarentur, etiam in externa, vim & opes proferebat. Galeacium è filiis natu maximum foederatae ciuitates ex exercituum Imperatorem appellarant. Eundem Placentia sibi Principem optarat. Marcus & Luchinus Galeacij fratres, & Garbaniatensis ille, tantarum rerum instrumentum additi Galeacio consiliorum participes adiutoresq; negotiorum, quò latius omnes imperij partes occuparentur. Aduersus ea, quid consilij, quid auxiliij reliquum Archiepiscopo, partibusue, quae verterant animos ad sacram potestatem cum spes caeteras amississent? Rationem hanc iniere tamen, vt nouas ab Rege Roberto suppetias, missa in id legatione postularent. Ac ne ob rem antea tam male gestam,

irritae preces forent, addebant ad postulara id quod,
 sicuti multum valuit ad impetrandum, ita in exitu
 detecta vanitate, cum ira contemptum in despera-
 tos excitavit. Ostenderant namq; Regi, esse quam-
 plurimos intra urbis moenia, multos in agro Medio-
 lanensi, nonnullos etiam in Vicecomitis ipsius aula,
 qui restitui Guelfos, atq; Turtianum resurgere nome-
 auerent. Cum his esse rem ita compositam, vt con-
 spectis auxiliorum vexillis, caperent arma, concita-
 rent plebem, fortasse etiam aliquid amplius exseque-
 rentur. Conspici tantummodò signa & Guelfici no-
 minis liberatores oportere. His ab hisq; rationibus
 persuasum Regi Roberto est, vt lectissimas equitum
 turmas mitteret, queis vel peragi posse negotium
 crederet, vel si nihil efficeretur, haud ultra repugnan-
 dam necessitate esse, totamq; conuersionem hanc
 Insubriae rerum, non hominum meritate, sed diui-
 no intuitu factam interpretari. Equites fuere ad ob-
 gentos, habiti terrae robur, vnde mittebantur. Dax-
 eorum, qui iudicio Regis & virtute sua, spem fortu-
 namq; Guelforum, & Regni magnitudinem in suo
 capite pulcherrime ferre vnus omnium Siculorum
 existimaretur. vbi terram Insubriam attigere, Tici-
 nensibus ad ioneti (nam urbs ea Guelforum erat) lon-
 go ambitu circumducuntur ad Legnanum, qui locus
 abest ab vrbe Mediolano XVI milia passuum, & pri-
 dem Archiepiscopo subiectus, hoc tempore nō ma-
 trauerat fidem. Illuc exeunt contra & Vicecomitis
 copias; sed praecoptum erat, ne dimicarent in prae-
 sentia,

sentia, hostem tantum modo distinerent. Dimicatum
ramen est, & aduersa pugna Mediolanensibus fuit,
iamq; victores regij, quasi restituto Turriano, sum-
mum se decus ad Regem suum esse relatu-
ros putabant, siquidem haud vana reperirentur ea, in quoru
spem exciti ab domo venissent. Hoste dissipato,
circumspectantes omnia momenta, vident moueri
nihil, nullum fieri concursum ex agris, non aliquem
ex vrbe tumultum nuntiari, & torpere sibi quodam-
modo victoriam, quae si sperata illa rerum & volun-
tatum inclinatione destitueretur in alieno solo, pla-
ne actum esse nihil intelligebant. Quò magis introspi-
cerent praesentem rerum formam, eò minus praepa-
rati quicquam ostendebatur, atq; vt omnino despe-
rarent, subito Vicecomitis consilio est effectum. Ha-
bebat in custodia Philppum languscum Ricardi pa-
trem, cuius nutu res & animi Ticinensium hoc tem-
pore gubernabantur. Haic dici iubet, si saluus esse
velit, ne cunctaretur admonere filium, vti Ticinenses
ab Legnano quamprimù abducat. Scripsit captiuus
senex ad filium totidem fere verbis. Quanti patris
caput aestimaret, tantum adniteretur, vt protinus Ti-
cineses ab externo illo hoste segregati domù irent;
ex huius rei momento sibi pondere vitam; plura scri-
bi non posse, neq; attingere; periturum esse patrem, ni
filius strenue agat. Statim patria caritas accende-
rat iuuenem. Ita praeter caeteram solitudinem, Ti-
cinesium etiam digressu nudati regij frementes in
Archiepiscopum, caeterosq; Turrianos, abiere. At

Vicecomes, magno repente periculo liberatus, reputans ipse secum, haud aliis, quam Archiepiscopi consiliis & artibus administrari potuisse rem tantam, ac profecto nisi mature obuiam iretur, inquietum illum animum, perpetuam nascenti dominationi calamitatem fore; coepit ita hominem insectari, ut aerumnis conficere velle videretur, quoniam, si manifesta caedes patraretur, minus id sibi ad famam hominum, & rerum initia utile futurum putaret. Ac ne iniurias quidem & omne contumeliarum genus, per se, vel per suos, directò in Archiepiscopum inferebat; sed saepius mouebat ea, quotù sensus & dolor ex longinquo ad illum perueniret; interdù etiam ipsius capiti & vitae periculorù minas aperte intentabat. Et prompti erant ad omnia, qui tali in negotio demereri Principem gestirent, atque adeo seruili more, de suo semper adderent ad ea, quae Princeps innueret, siue imperaret. Habebat Archiepiscopus in ea urbis regione, quae dicitur Orientalis, conducto domicilio Philippi cuiusdam Vapriensis, quia credo tutius ibi munimentum aduersus imminetia, & quia meminerat Ecclesiasticas aedes sub Guidone anrea sibi carcerem fuisse, atque subierat animum cura, ne Vicecomes id ipsum imitaretur. Nec ideo violentiam effugit. In conductio illo tecto Pontifex hoc tempore cum federet, Balatronus Matthaei filius quoddam huiusmodi facinus ausus fuit. Collecto iuuenum grege, quorum nomina suo loco deinde referentur, silentio noctis pontificias illas aedes ita cinxit armatorù

corona.

corona, vt quacuuq; aliquis exiret, à circumfidenti-
bus exciperetur. Hac posita indagine, per scalas eua-
dit in aedium summa cum promptissimis, & vbi di-
duxere leniter tegulas, in laquearia sese, inde quà per-
uium fuit in impluuium furdo vestigio pari lenitate
demittunt. Subeunt eò complures inuenta via, &
breuis horae momento pontificia domus plena iue-
num insolentium fuit. Occupant alii ianuarum clau-
stra, cubiculorum fores alii pulsant & effringunt,
sopitamq; repentino terrore familiam, quà cuique
fors obtigit, sine certamine captiuam agunt. Archie-
piscopus ipse ab iis, qui conclaue irruerant lectulo
alligatur. Caetera deinde aguntur hostilem in mo-
dum, egestae pecuniae, direpta supellex, & quae
non poterant auferri, ea per lasciuiam effusa & con-
culcata. Pauci qui caritate domini ruptis vinculis,
obuiam ire voluerunt, concisi vulneribus; & perijsse
in ea nocturna iniuria duos Archiepiscopi familiares
constat. Hactenus Pontifici insultatum. Postero
die, ille minime ambigens facinoris auctorem, ipsosq;
ministros, & si venerant in diuersa ora & vultus assi-
mulati barba & capillo, suspectans tamen & reco-
gnoscens, alios quidem statim, alios vero postea, con-
siliu inijt, vt ex vrbe abiret. Funesto illo ludo de-
nuntiari sibi necem crediderat, & trepidi suo quisq;
calu familiares, minime esse cunctandum luadebant.
Cum trepido & exiguo comitatu Pontifex abiit, ac
pene fugienti receptaculum fuit Cassanense castel-
lum, quod positum in Abduae Ripa, tunc Ecclesiasti-

cae

cae ditionis erat, & loci illius homines praecipua in Archiepiscopum fide, dum sui Principis vitam tege-
rent, infestam Vicecomitis potentiam haud magno-
pere respiciebant. Egresso Pontifice, irritata sunt
odia, quae sedare debuerat, vel iam satiata contume-
lijs ira, vel voluntarius ille discessus, & veluti facta
confessio, cedendum esse potentiori. Quotquot Ar-
chiepiscopi negotia procurabant in vrbe, vexati
sunt, & pulsati, donec procuratione abisterent, aut
occurrente alia iniuriarum materie, sicuti fit, obli-
uioni traderentur. Ad Archiepiscopum deinde ip-
sum insectandum incubuere illi, quae curae erat, non
exsequi modò Vicecomitis imperia, sed voluntatem
quoque tacitam, & natus omnes interpretari. Hi
cum machinis, & telis, & omni oppugnandarum
arcium instrumento ad Cassanum profecti, circum-
fessa arce, & ponte occupato, subegere Pontificem
includum, vt saluti suae consulens, nocturno tempore
per auersam, occultissimamque portam exiret. Ac
fortasse praebantur vltro fugiendi tempora & oc-
casiones ab emissarijs illis, & satis habebant pepulisse
loco; sanguinem & caput cum viderentur appetere,
forasse non appetebant. Ex illa Cassanensi fuga
Cremonam terendit, execrantibus quacumq; incede-
ret, paganis impia consilia, sacrilegasque manus, ob
quas animarum Pastori, nulla in sede conquietere
licitum esset. Execratio maior paullo post est infe-
cuta per vniuersam Insubriam apud omnes, quicumq;
integros à partium contagione animos haberent.

Etiam

Etiam alieni & infensi, temporum dedecus, & negotij indignitatem agnoscebant. Cùm enim Episcopus Sabinensis Pontificis Max legatus iret ad Caesarem, mandassetq; Pont. Max. Archiepiscopo Cassonum, ut ei legato Mediolani occurreret, atque ut inter se colloquerentur, frustra id Sedis Apostolicae mandatum fuit. Nec solum frustra fuit, sed etiam quia fortè divulgatum erat, congressuros esse Mediolani Legatum Apostolicum, & urbis eius Pontificem, ceterosque Magistratus, & praefecti tota Vicecomitis factio, quendam huiusmodi sermonem ferre palam ac dissipare. Si veniret in urbem Archiepiscopus, non temperaturos esse manibus, omnino fore ut moreretur. Ea fama & sermonibus ipsi suis, quasi iam praesentem inimicum haberent, magis adhuc exasperati, sedulo deinceps omnia conquisiere, quae nuntiata exuli, desperationem & maciem, & tabem extremam afferre possent. Intercepta vectigalia, captae arces, occupati fudi, tabularia direpta, spoliatae aedes, immunitatum Ecclesiasticarum omne genus violentissime sublatum, & nuda quodammodo Ecclesia, nudum Archiepiscopi nomen abiectum ostentui. Demum in contumeliam huius nuditatis, sacrae virgines expulsaе monasterijs, & quibusdam earum admota tormenta, ut nescio quid exprimeretur. Incessere postea per urbem & agros vagae ac desertae, quod etiam in horum temporum disciplina periculolum foret. Tot damna, tot iniuriae, cladesq; & super omnia, calamitas exilij, perpulere Cassonum, ut quod aduersus ea
telum

celum habebat, id vibraret. Vicecomitem prohi-
 buit communione sacrorum, eiq; interdicto cunctos
 illigauit, qui fuissent eiusmodi rerum adiutores &
 ministri. Totam Principis domum percussit anat-
 hemate, quod longo carmine effatum extat horrido
 temporum illorum sermone. Sententia fuit huiusmo-
 di. Cassonus Archiepiscopus viris utinam prouidis
 » Matthaeo Vicecomiti Vicario, Consiliarijs, & Con-
 » sulibus, & Concilio Reip. Mediol. Galeacio Lu-
 » chino, & Balatroni Matthaei filijs. QVOMO-
 » DO SEDET SOLA CIVITAS PLENA PO-
 » PVLO FACTA EST QVASI VIDVA O VOS
 » OMNES QUI TRANSITIS PER VIAM ASPI-
 » CITE ET VIDETE SI EST DOLOR
 » SICVT DOLOR MEVS. Vrbs olim felix
 » & inclyta, nunc iacet praeda illis, qui Rectorum
 » nomine tyrannidem exercent; iacet veluti truncum
 » sine capite corpus, relicta crudelius habitanda, quam
 » si delera foret. Eiecto Pastore laceratur Ecclesia:
 » Mediolani patitur ea, quae non expectaret inter bar-
 » baros: & haec ipsa vestris manibus, aut impulsu;
 » certe non prohibuistis. Tu Balatrone, patris impij
 » pessima proles, cum nos in aedibus Philippi Vapri-
 » ensis moraremur, venisti eò dux agminis nocturni;
 » nos, familiamq; nostram vinxisti, spoliavisti, &
 » sunt adhuc ibi sanguinis vestigia, quem Vrsinus Mu-
 » linanus, & Bonaventura Mantuanus, vestro ferro cõ-
 » fossi nostri familiares effuderunt. Participes scele-
 » tis & socij iustis, vos Odoarde Pirouane, Pagane
 Man-

„ Mandelle, Ingressone Sorelina, Zardine Besana,
 „ Martine Montorfane, Balatrone Beccaria, Philip-
 „ pe Lomati, Zamba Pontirole, Corradine Co-
 „ mensis, Iacobole Vapri, Coppine & Zofrandine
 „ Prealones, Scaldamacia Meda, Papine Taberna,
 „ Francisce Vituone, Ambrosi Derle, Petre &
 „ Ioannes Malnepotes, Mazola Meratensis, Leo Grafel
 „ le, Plantelli fratres, Cauallioni fratres, Pagane Sca-
 „ rauacie, Ardigane Rhaudensis cum filio, Vicentio-
 „ le & Antoniole Marliani, Pagane Rhaudensis,
 „ & affeculae vestrum omnium ad trecentos. Tanta ma-
 „ nu fuit opus, vt Episcopus inermis opprimeretur. Ip-
 „ sum Episcopum oportuit postero die clandestino
 „ egressu salutem petere, ne scilicet interfectus nocen-
 „ tiores vos faceret. Quid deinde vobis inausum atq;
 „ intemeratum fuit? Corradinum Camerium Vica-
 „ rium nostrum, & Galuaneum Medicen Praepositum
 „ Sancti Donati, ex Brolliensi Xenodochio, in quo se-
 „ dentes Ecclesiae negotia procurabant, exturbauistis
 „ intentato mortis metu. Cassanensem arcem, in qua
 „ confugeramus, obsidione cinxistis; vt nusquam nisi
 „ in fuga praesidium esset, effecistis. Si rediremus in
 „ urbem, manibus vestris concepturos esse Pastorem,
 „ vna voce conclamare, non exhorruere vobis animi.
 „ Tu Mule Gropelle, arcem nostram, quae est ad Cassa-
 „ num, Tu Lodrisi Vicecomes, eam, quae ad Abia-
 „ tum est, occupauisti. Tu Matthae, rem vniuer-
 „ sam Anglerensem, Leucensem, Bellanensem, Valla-
 „ sinensem, Castanensem, Trauallensem, Brebensem,

R r r quae

„ quae arces & loca sunt antiquitus Ecclesiastici nostri
 „ iuris, tenes. Eidem tibi decumae nostrae Lisantinae,
 „ redditus nostri Varisenses, portoria nostra Mercurio-
 „ lana, nostrae piscationes ad Pusianum exiguntur. Tu
 „ Luchine fili domum nostram Coyranam foribus ef-
 „ fractis inuasisti quomodo barbari hostes agunt. Tu
 „ Cressone Cribelle, montes nostros, Derium, Gessanū,
 „ Mugiascam, Varenam; tu Faciole Pusterla Falegium
 „ nostrum potiris. Adeo nihil est pensi vobis, quid fu-
 „ turum sit extremo saeculorū die, quidue nunc aeter-
 „ nus Iudex talia vidēs hominum scelera, vicissim pa-
 „ ret. Neque in mea solū & meos, meq; ipsum in-
 „ iuriae vestrae desauerunt, sed cum ipsa Ecclesia, cū
 „ religione ipsa bellum impium atq; nefarium susce-
 „ pistis. Ecclesiasticos homines, nullam aliam ob cau-
 „ sam, quā quia nomine hoc cēlebantur, coniecistis
 „ in vincula, tributa vobis ferre coegistis, ita ut, ex vni-
 „ uersa Diocesi decē millia nummū aureorū aerario
 „ vestro reficerentur. Tantidē ordo Franciscanorū, tan-
 „ tidem Humiliati se se redemerunt, & quicquid prae-
 „ terea conditum in cellis horreisue habebant, immis-
 „ so milite dissipauistis. Litteras publicas Ecclesiae
 „ Mediolanensis, & monumenta priuilegiorum, immu-
 „ nitatū, iurium, quae monumenta & litterae adserua-
 „ bantur in S. Radegundae Monasterio, Beltramus
 „ Prandebonus, cui mandatum erat, ingressus ea clau-
 „ stra, per vim abstulit; & Monasterij Maioris virgines
 „ cum antistite sua, quas vobis adspicere fas non esset,
 „ contrectauere carnifices vestri. Matthaei Vice-
 „ comes,

» comes, vosque ceteri, qui tenetis urbem. Haec om-
» nia vestro nutu sunt administrata. Vos rei sceleru
» tantorum estis. Quamobrem decreui ego Cassionus
» Archiepiscopus Ecclesiae Mediolanensis, arborem
» excindere, quae fructus bonos non facit, & aucto-
» ritate, quae mihi concessa est, ferre anathemate vos
» omnes, & arcere communionem sacrorum, ea lege, ut si
» contumaces & inemendatos vltima dies oppresserit,
» intra sacros fines vestra corpora sepeliri non de-
» beant, idque anathema nunc à me vobis infligitur. Te
» verò Matthae tantò magis ferimus, quia fueras caele-
» stibus diris addictus iam inde ab eo tempore, quo su-
» perioris Archiepiscopi Vicarium Generalem ex ciui-
» tate praecipitem eiecisti. Erat Matthaeo politicum
ingenium, nec extra suspensiones atque coniecturas
ambiguae religionis, nec sine cura, quod ad eius rei
famae attineret. Rem Ecclesiasticam ita tractabat,
ut superiora declarant; rursus videri se pium volebat
& erat fortasse; sed in eo negotio sua plerumque prin-
cipibus via, cumque recte sentiant, regnandi saepe con-
silijs & artibus abducuntur ab eo quod intus alunt.
Vicecomes id recti prauique confinium nimia licentia
transgressus, eò denique processit, ut à Pont. max. Hae-
reticus appellaretur. Nunc Archiepiscopi diris im-
plicitus, neque reuocabat exulem, neque sarciebat Eccle-
siae damna plenus artium senex, auidus potentiae,
blandus alloquio semper & vultu; benignitas & ma-
gnificentia factorum, dominationis vtilitatibus rege-
bantur. Ceterum, quò plus inuidiae parari, sibi ob-

Archiepiscopi calamitatem & anathematis infamiam videbat, cò magis firmare opes, **proferre imperium**, munire domum affinitatibus aduersus pericula & casus imminentes. Quippe senserat etiam incommodos de tua religione sermones haberi Romae, & parare Pontificem max: ea, quae in Catholicae fidei rebelles vltima sunt Apostolicae Sedi. Prima munimenta quaesivit, vt subigeret urbem Ticinum, qua subacta, Alexandrini societatem & foedus expetiuerunt; nec Parma cunctata est. Inde se ille pro Caesaris Vicario, principem dominumq; Mediolanensium appellauit. Ad exigenda vectigalia, premeandamq; oneribus urbem, obtentui erant residua certamina cum Guelfis, quos fractos iam satis atq; debilitatos, penitus esse delendos memorabat. In omnibus rebus species & pompa Principatus erat. Praetoria cohors, octoginta serui, ephoebi nobiles, caetera aulae; & quia septuagesimum iam annum egressus vitali calore destituebatur, fouendo seni conquirebantur lectissima puellarum corpora, caeq; simul cubabant. Iuuenes filij, Galeacius, Marcus, Luchinus, Stephanus & Ioannes agebant pari magnificentia & luxu. Ceteris cordi paternae potentiae moles, & pars dominatus, domestica pariter & externa, & propaganda successio; Ioannes ad spem & occasionem Ecclesiasticarum opum atra intoga domicae lebs manebat. In hanc domum ita stabilitam atq; firmatam vndique confluebant omnia quò felicior hominum more diceretur. Et

erat

erat eiusmodi rerum cursus, vt vel anathematis poe-
nam haud quaquam meruisse Vicecomitem, vel flu-
xam & infidam esse fortunam existimarent quae cir-
ca caput impium sic luderet; ac diuersus postea ludus
expectabatur. Derthona & Alexandria penè cer-
tatim in idem imperium concessere: simul potiundae
Liguriae spes affulgebat. Turbata illuc omnia civili-
bus dissidijs, petita Vicecomiti nurus ex Auria do-
mo, & Marcum filium pulsi principes ex vrbe Genua
sibi Ducem ascuerant. Haud dubie Regnum Italiae
quaerebatur. Ea tentamenta Pontificem maximum,
pro paterna in vniuersos cura minime quietum ha-
bebant. Nam praeter Ecclesiasticae rei laceratio-
nem, infestamq; sacrorum hominum vitam, & nomi-
natim Archiepiscopi exilium indignum, etiam ne-
cesse erat suo nomine displicere nascentem in Italia
tyrannidem, vti tunc dicebatur. Vt enim exortus
Mediolani Vicecomes, alia atq; alia appetendo loca,
impotenter agebat; ita tyranni minores in aliis vrbi-
bus, pari violentia, ciuium & Ecclesiae res in se traher-
bant, hominibus ipsis superbe abutebantur. Itaq;
Pont. max. iussit admoneri Matthaeum & caeteros; ni-
si communi cum caeteris iure viuere assuescerent,
abstinerentq; deinceps animos ab omni Ecclesiasti-
co negotio, acturum se suo iure, & Apostolica arma
moturum in rebelles. Illi, traditos à Caesare domi-
natus obtinere se se, nec posse suas opes à Pont. max.
labefactari, vel infringi, vana simul & impia respon-
derunt. Denunciata communiter haec & responsa;

maio.

maiora separatim in Vicecomitem mouebantur, & maiore ipse contumacia vsurus erat. Iam enim agebatur in occulto reus atrocium culparum, ad quas facile trástitur ab tali ingenio, talibusq; artificijs, quale ingenium & artificia in hoc homine fuisse demonstraui. An verò innoxia mens homini, sanum de religione iudicium, & inimici, cum alia re laedere non possent, illud ad criminandum arripuere, quod probabile esset in tali vitae forma, quodq; etiam si refuleretur, inureret tamen eam notam Vicecomitum nomini, quae cuncta deformaret. Equidem malim hoc verú esse propter magnae familiae posteros, qui sicuti veteris fortunae reliquijs ciuitatem nostram ornant, ita maiorum religionem testantur sua. Non tamen omittam rem demonstrare sicuti gesta est. Bonifacius Farra, & Laurentius Gallina Guelfi homines, post res suas afflictas, desperata Patria, commigrauerant Romá, & propter polita ingenia, bonarumq; artium disciplinas nacti locum in aula, dextere ac liberaliter agendo, peruenerant illuc, ut gratia, & fide, & auctoritate apud Pontif. max. inter primos essent. Hi coepere criminari Vicecomitem, quòd ad tyrannica facta impios de religione sensus adiungeret, quodq; vno verbo manifestis indicijs Haereticus esse conuinceretur. Haeresim illius esse de RESURRECTIONE MORTUORVM. Ab eodem solere Daemonas euocari. Haec duo capita litteris atq; testimonijs arguebant. Reliqua memorare satis erat nota omnibus crimina simul & firmamenta criminacionis

nationis huius. Quid enim de altera vita, deq; vno
& vero Deo statutum habere posse illum, qui sua
sede pellat Episcopos, quaerat ad necem, in exi-
lium agat? Hunc esse hominem, qui posteaquam
prouinciam inuaserit, sit sacra omnia depraedatus,
sacrorum ministros omni crudelitate vexarit; adoles-
centulas etiam, quae perpetuo se se voto virginitatis obligassent, eiecerit extra mo-
nasteria, & earum pietatem atq; pudicitiam habuerit
suae libidinis incitamentum. Ob tot infanda faci-
nora damnatum anathemate, communione sacrorum
exclusum, spernere caelestes poenas; dum modo pro-
cedat ad tyrannidem via, pensi praeterea nihil ha-
bere. Profecto, qui sic uiuat, eum, non verbis, sed
quae praedicatio sit grauior, profiteri re ipsa, & ve-
luti concionari diuersum quiddam à catholico sensu
fideq; communi; & suis gaudentem institutis, publi-
cam Ecclesiae disciplinam irridere. Neque verò im-
butum erroribus animum temperari saltem in eo, ut
propria sit pestis ipsius, intestinumq; malum; ad pro-
lem vniuersam, paternae insaniae manasse cōtagio-
nem, in patris mores & instituta filios abiisse. Parati
erant alij, qui iactarent eadem in omnibus circulis,
& facile commoto ad eius negotij curam Pontifice,
esse res in quaestione publicisq; tabulis coepit. Pa-
tres etiam super eo negotio aliquoties conuenerant,
& re considerata, statuerant, non sanam men-
tem esse Vicecomiti, compererantq; inquirendo,
foueri opibus ipsius haereticos, turbari Quaestorum
officia,

officia,

officia, & Gohelminam infame monstrum, de cuius
 secta & sine demonstratum est, per diu sub eiusdem
 umbra, & tutela latuisse. Posteaquam testimonia &
 iudicia, sententiaq; Patrum congruebant, & vndiq;
 manifesta teneri res videbatur, Matthaeum Viceco-
 mitem Pontifex max. procul ab omni sacro limi-
 ne, omniq; piorum coetu esse remouendum decre-
 uit, ipsum, & filios eius, & quotquot impliciti consi-
 lijs, siue ministerijs talium rerumq; actionum essent.
 Ea tremenda sententia perscripta est, & promulgata
 solennibus verbis, & si quae alia misceri ob rerum
 atrocitatem oporteret. Sed aduersus caelestes illas
 minas, pontificioq; terrores, & quouis bello fune-
 stiora pericula, Vicecomiti sensum auferbat dulce.
 do Regni; atq; obdurando paulatim processerat in eam
 miseriam, vt impune dissimulari talia posse arbitrare-
 tur. Et Numinis irae cunctabantur paulisper, quò
 grauiores incumberent tempore suo, & oblitum of-
 ficij Principem, sicuti iustum esset, admonerent.
 Interea, res Ecclesiae Mediolanensis, nihilo meliore
 erant conditione ac statu, quàm sub tali domino esse
 oporteret. Tamquam in Mahometana, vel Caluini-
 ca vrbe, intermissa sacra, fugitiui sacerdotes, aut pro-
 hibiti fuga, Pontifex adhuc exul; & quò foedior
 erat forma Ciuitatis, eò magis irritabatur Principis
 animus, quia recidere in se omne dedecus, inuidiamq;
 sentiebat. Ceterùm, quia non erat obscurum, qui
 motus, quaeue pericula sequeretur illam anathema-
 tis poenam, instituit adhuc agere multa & parare, quò
 tutior

tutior foret. Caput erat, minores Italiae tyrannos, & dominos urbium conciliare sibi, tum ne victi religione, Romana arma sequerentur, tum ut secum arma & vires contra Romanum associarent. Eius rei causa, Soncinum, qui locus est in agro Cremonensi, concilio principum indicto, conuenere frequentes, quippe in id ipsum iam antea callide & ambitiose praeparati. Namque Vicecomes, cum semper, ut dictum est, aptus illiciendis animis, tum hoc tempore praesertim in id ipsum intenderat artes suas, & alijs ad alios blandimentis utens, Canem Scaligerum in omni congressu dulcissimam sibi prolem appellabat, propterea quod id nomen utriusque aetati consentaneum esset. In eo Soncinatæ conuentu, ad firmandos in se animos alienandosque ab Ecclesia, orationem habuit huiusmodi. Necessario fuisse conueniendum in vnam sedem, ut coram agerent ea, quae non fuissent committenda litteris aut legatis. Agendum autem esse de ea re, quomodo partes felicissime principatus etiam tueri feliciter possint aduersus communem hostem atque sub Religionis titulo latentem inuidiam. Pontificem Romanum nulla laesitum ipsorum iniuria vel culpa, tantum Archiepiscopi Cassoni, reliquorumque Guelforum studio, inimicum repente exortum, vim suam Apostolicam occupasse in eo, ut Gibellini nominis opes deleat atque euertat. Communiter vniuersis intentasse tyrannidis crimen, sibi praecipuum ex religionis crimine dedecus esse quaesitum, & eo dedecore, quantum in ipso Pontifice sit, armatas in se res omnes,

imperium, amicos, vitam quoq; si Deo placeret, ereptam. Haec eò pertinere, vt anathematis poena perterriti principes desererent vltro caput suum, & veluti languentia membra desereretur vicissim à capite, diremptiq; sic omnes ab ope mutua iacerent praedae illis, qui pulsi sceleribus suis atq; debellati perditae suae fortunae vindicem Romanum inuocauissent. Sed vi & concordia contra aries eritendum esse fortibus viris, cauendumq; ne si perimuerint, opprimantur ac pereant suo metu. Quae Romanus interminetur, neque tanti facienda, vt resistendi mentè consiliūq; adimant, neque tam parui, vt neglecta serpent latius, & insanabile postea malum fiant. Monere singulos, vt quantum suam quisque incolumitatè ducat, tam intrepido animo incumbant ad communem salutem, & gerendae rei consilia quae habeant acerrima & fortissima cum suarum quisque virium parte conferre in medium velint. Passerinus Mantuanus erat in eo conuentu. Is pro ea auctoritate, quā omnes ei post Matthaeū haud dubie praecipuā tribuebant, dicere orsus, non modò Vicecomitis eò filium probauit, sed fuit etiam infestior quàm fuerat ille; Pontificemq; Romanum & Ecclesiae nomen est infectatus oratione sua, quomodo si nihil ibi supra consuetudinem hominum aliorum esset, & studia quae mortales alios habent, in illa quoq; suprema potestate vertantur. Eius Passerini orationem in hanc sententiam fuisse memoriae proditum est. Si quis principum esset auidus exitij sui, vellerq; fortuna-

nam

nam eam amittere, quam diuino nutu & nascendi sorte esset assecutus, hunc debere non admittere penitus in animū ea, quae parens publicae salutis Matthaeus amantissime ac sapientissime proposuisset. Pontificē max. hominem esse factiosum, partium ducem, inimicum imperio, nomenq; illud sanctissimum commodauisse Guelfis ad sarianda odia; collusionem esse mutuam inter Romanum & Turrianos, ut si factio sustulerit cornua, tota sit in huius potestate, vicissim, iste ad tollenda cornua sit adiumentō. Iam de iactatione minarum, inquit, & caelesti periculo, quod denuntiatur, cum idem sentiam, quod à Matthaeo didicistis, eadem me putate dicere quae Matthaeus dixit. Nihil, neq; timendum censeo magnoperē, neq; contemnendum, ne metu impediatur malorum remedia, contemptu malum crescat. Hoc amplius censeo, ut Canis Scaliger gerendo bello dux creetur. Inelytra erat Scaligeri fama, nec fere militaribus factis & magnitudine animi clarior quisquam ea tempestate habebatur, oderatq; idem acerbissime Turrianos, & Cassonum Archiepiscopum, cuius potissimum instinctu ea gliscere pericula principibus Italiae viris putabat. Imperium tamen illud & administrandi belli summam aliquādiu recusauit, dicicans alios esse potiores, & magnifice disserens, quas ob causas sibi quemque praeferreret. Ea oratione acuit magis principum studia quam restinxit, summaq; voluntate re omnes ad eum detulere. Ita Scaliger foederis aduersus Pontificem impij dux creatur magno dedecore vr-

his Mediolani, vnde consilia haec manabant. Sed dedecus erat maius, idemq; stimulus audendi omnia, quòd anathemate damnata iam laepius ciuitas contraxerat quasi habitū impietatis, & irato Deo cuncta quotidie ruebāt in peius. Interea Cassionus moritur ex Archiepiscopo Mediolanensi Aquileiae Patriarcha, vir, suis & familiae rebus vtramq; fortunam expertus. Natus in familia dominatrice obtinuerat honorē, qui natales etiam infimos aequare principibus posset. Principi simul & Archiepiscopo plauserat ciuitas. Dein versa protinus omnia: dissidium capitale cum proximis: captiui fratres: custoditus ipse domi: mox exsul, & dum vult iniurias persequi, genus ipse suum euertit, quodq; fuit miserrimum omnium, fortunam quam suis abstulerat, inimici communes tenuere. Idem postea nouum amicum, veterem hostem dominatui suo ludibriū habuere, pulsumq; rursus, in aliena terra coegere mori tam prope ab exule quàm fuerat olim à patriae domino & regnatore. Is Cassoni finis fuit: Matthaeus deuicto in hunc modum Archiepiscopo, secundam ex Pont. Max. palmā petebat, vt quem admodum illum eiecisset, ita aduersus hunc immobilis ipse atq; restare inuictus posset. Huius tantae atq; tam impiae rei spes vniuersa posita erat in eo, si praeter foederatorum auxilia satis ipse suo Marte foret instructus ad repellendum hostem, cuius arma primo statim motu ipsam concrepare victoriam atq; triumphum viderentur. Simul, vt antea demonstrauit, etiam si nullum à Pontifice bellum immin-

minc-

mineret, inuaserat animum cupido Italiae capiundae, scilicet vt omisso Principis nomine, Rex appellaretur, quemadmodum ex Vicario se ipse Principem fecisset. His animis, sex millia peditum cum equitatu quantum efficere maximum potuit, in Ligures misit, vbi Marcus filius strenue rem gerebat. Negotium autem erat illud plenum opportunitatum maximarum siue mari bellum veniret, siue à Pontifice maximo copiae terrestres in Mediolanensem agrum immitterentur. Sed quanta cura Vicecomiti Genuae potius dae, tanta solitudine Genuenses ipsi tuebantur urbem, & acciuerant auxilia, quibus impetum facile sustinerent. Hoc tēpore Vicecomiti decesserat vxor, cum qua vixerat mira concordia, & super id, quod nihil magnopere ad Genuam procedebat, etiam domestico afflicto luctu, dedere paulatim religionibus animum creditus politici supercilij senex, aut coepit, aut simulauit. Quippe etiam Scaliger deserta foederis fide perculerat hominem, atq; varias voluenti cogitationes occurrabant interdū mortuus in exilio Archiepiscopus, Apostolicę dirae, status Ecclesia praesens, omissa sacra, tot in Deū iniuriae, nō quidū vt palam excitaretur aliqua mutatione vchementi, ad quā homines eiusmodi fere non descendunt, sed tamen vt acrius introsipientibus esse commotum apparet. Bonacosa Burra (id nomen mortuae Principis vxori) sepulta est in Eustorgiana Aede, qualibus debuit exsequijs in Ciuitate, quae iaceret anathemate defixa, in qua gratificari rerum domino religionem suam,

suam,

suam, aut vellent sacerdotum plerique, aut cogeren-
 tur. Annus hic erat humanae salutis millesimus tre-
 centesimus decimus nonus, quo anno, tantam fuisse
 frigoris vim ferunt, ut Padus (rarum illi flumini) ge-
 lu duratis aquis, tutos onustis quoque; plaustris ince-
 sus praeberet. Mendici homines, quia quisque forte
 constiterat, reperiebantur exanimati, cum defecta in-
 super alimentis corpora concalecere nusquam pos-
 sent. Constitit, obriguisse multos ante foculum, aut
 sub lodice, & quia panes ipsi statim e furno lapides-
 cebant, inter mandendi conatum plerique; efflabant
 animam. Magis etiam horribile spectaculum alij fue-
 re, quos in colloquio siue actione aliqua, vita repente
 destituit, ita, ut oculos, ora, manusque; in quo preigue-
 rant habitu & motu defixas non nisi postea depre-
 hensa mors teneret. Implicito bellis consilijsque; suis
 Principe, clausa Ecclesia, pastore profugo, nulla
 erant publica subsidia plebi, & noua haec pestilentia
 populum absumebat. Quasi piaculum caelestium
 irarum eo tempore quaesuisse Matthaeus est visus,
 cum thesauros Templi Modoetien-
 sis, quos Turriani ante sextum & quadragesimum annum oppigneraue-
 rant, sua pecunia redemisset. Id pietatis opus re ip-
 sa liberale, magnum etiam in speciem fuit. Namque;
 Modoetiam eius rei causa Vicecomes ipse profectus,
 deposuit sua manu thesauros in Ara, & Praesidem
 eius Templi Diuum clara voce est precatus, ut si ei
 cordi fuisset, sua illa munera & suos honores in pristi-
 nam restitui sedem, cuius opera & pietate id factum
 esset;

effet, hunc, prolem, eius, & subiectas imperio gentes
benigne tueretur. Haec ita precatus, admonuit seuerè
Templi sacerdotes, ut thesauros illos quam diligētis-
sime in posterum custodirent. Regum & Reginarum
esse dona venerandae antiquitatis, quae moueri sua
sede & alienari sit nefas. Talibus dictis, & multo
magis liberalitate ipsa commouerat omniū animos,
ut largus idem piusque praedicaretur. Namq; , sex, &
viginti millia florenorum in eam redemptionem in-
sumpta fuisse constabat, quae summa ad eorum rē-
porum aestimationē debuit longe maior esse quā
esset, postquā aucta rerum pretia & noui orbis auri-
fodinae metallis honorem imminuerunt. Interea
Pontifex max. ad vindicandas Mediolanensis Eccle-
siae contumelias delendamq; Vicecomitis tyrannidē,
foedus iniit cum Ruperto Apuliae Rege, quoniam ad
eam diem Apostolicis denūciationibus & anathema-
tis poena profici nihil potuisset. . Etiam Rex Galliae
sua arma iunxerat, isq; mille equites ducibus Phi-
lippo, & Carlotto, & Bernardo Margolio propinquis
suis miserat Auenionem cum eiusmodi mandatis, ut
ad omnia, quae Romanus imperaret, praesto essent.
Pontifex laetus his animis coalescentium Regum ad
Ecclesiae defensionem, auxiliares hasce copias cum
eo exercitu, quem e suis ciuitatibus iam antea con-
scriptum habebat, duci in Insabres iubet. Rerum
summa permitta Philippo Valesio; huic reliqui duces
parere iussi; mandatum, ut domitis Ecclesiae perduel-
libus Metropolis Ambrosiana redigeretur in antiquū
statum

statum

statum, & Matthaeus ille Vicecomes exsueretur ea potentia, quam per inlectationem & damna rerum Ecclesiasticarum exerceret; omnino Guelfi, quae semper Apostolicae Sedi fidae & addictae partes fuissent, in pristinae fortunae locum restituerentur. Addita promissa rerum ingentium, quae quisque virtutis & fidei premia sequeretur; pecuniae praesentis attributum, quantum ad stipendium militi, quantum ducibus ad magnificentiam assignari, Romanae maiestatis erat. Circa Iunij mensis initium in terram Insubriam peruenere. Aduentus eorum, metu vel per laetitiam acceptus, ut quique Guelfi erant, aut Gibellini; sed Matthaeus ante omnes ancipiti cura distrahebatur; daret ne se se Pontifici, & qualibet conditione pacem acciperet, an potius iret contra, & fortunam experiretur. Imperij retinendi pertinacia, animus impatiens aequi, parata quoque subsidia & egregie firmata Domus huc trahebant. Propendebat in partem alteram, speratum antea, nunc terribile Pontificis nomen, quem socij Reges sequerentur, cuius arma iam Insubriam tenerent. Itaque tertia quamdam consilij viam secutus, nec sine pacis cura, nec extra belli meditata erat. Pontifex ipse, antequam ferro decerneret, misit e Cardinalium numero Poggiatum inclyti nominis hominem, qui tentaret adhuc animos hortamentis & auctoritate; si abrupta omnia & desperata ostenderentur, ad regendum consilio bellum adesset. Is Valentiae confedit. Eo citati statim e Clero qui deferebantur in Matthaei gratiam

tiam & animarum suarum exitium spernere edicta, sacris impijs operati, atque inter caeteros hi vocabantur; Abbas D. Ambrosij, Abbas D. Simpliciani, Abbas D. Dionysij, Abbas D. Vincentij, potentes homines in Ecclesiae rebus, & ob callida ingenia frequentes apud Matthaeum, ciuiliu negotiorum arbitri, impliciti fallacijs & mercatibus Aulae. Hi cum ad legatum obedienter irent, vsus Matthaeus hominum opportunitate, mandauit, vt de sua erga Sedem Apostolicam pietate prolixè testificarentur ac docerent, quemadmodum ad omnia iusta & legitima paratus esset. Ac dextere liberaliterq; agendo rem eam Abbates, pene legatum in spem adduxerant, posse authoritate finire bellum antequam inciperetur. Id Cardinalis omni victoria, quae per acies veniret, longe fore gloriosius putabat. Sed ne astute composita, credita simpliciter reciderent ad sedis Apostolicae postea detrimentum ludibriumne legationis, Parmensem Episcopum, qui penitus consilia Vicecomitis exploraret, misit. Is cum Vicecomite congressus, quandiu res erat in verborum officijs, nihil plane desiderabat quod amabilius ab se nec illorum uerentius dici posset. Vbi Parmensis attigit exsiliu Archiepiscopi, remq; Turrianorum vniuersam & libertatem vrbs, tunc enim uerò frons & oculi pro responso fure. Mox & responsum, quale vultus ille denunciaret, redditur. Regnare se Caesaris beneficio, Romana postulata non satis posse mirari. Is colloquio finis. Abiisse inde rectà Parmensem tradunt.

T t t velut

ab scelerata vrbe & inimica Deo, virantem moe-
 nia & congressus; etiam in Monasterio D. Simpli-
 ciani substituisse cum veniret, atq; Mathaeum illic
 euocasse, ne ingressus urbem ipse contaminaretur.
 Cum in hunc modum spes tentata pacis esset, pars
 vtraque violentior ad bellum exarsere. Legatus Rai-
 mondum Cardonum & Paganum Turrianum ad
 fines euastandos vrbesq; tentandas illico destinauit.
 Ab Vicecomite, prouisu periculi parata erant praesi-
 dia & munimenta, queis cuncta defenderentur; ne-
 que mos antiquus omitebatur feriendi hostem auro,
 quo saepe telo rem antea feliciter administrasse.
 Corruptelis atq; proditionibus & caedibus omnia
 permiscebantur. Et Insubria tota pessumibat, dum
 duo maximae exercitus principum etiam maximorum
 pugnant pro Religione ac dominatu, quacunque
 fors, siue impetus tulit. Coeperat statim ea rerum
 forma displicere Pontifici max. bellumq; nollet sus-
 cepisse. Nam super id quod nulla dum opera epretia
 ad vniuersae rei summam fiebant; etiam ad famam
 hominum memoriamq; posteritatis existimabat in-
 commodum fore suo nomini, si tantum fieret Chri-
 stiani sanguinis in suo Pontificatu, quantum obstina-
 tus hostis & commissarum iam aliquot pugnarum
 euentus, ante victoriam effundendum esse ostende-
 bant. Ideo componendae rei, atq; reconciliandae
 concordiae rationem rursus omnem exquirebat; ac
 tentata iam frustra religione Mathaei, & caelestium
 minarum terrore nequicquam admoto placuit, euo-
 cari

cari duodecim primos Reip. Mediolanensis, si forte
 hominum illorum aequitate conuenire aliquid pos-
 set. Id negotij datum Legato, editaq; simul ei, quae
 Mediolanensibus viris promittere deberet Apostoli-
 cae Sedis nomine, quaeue ab illis vicissim efflagitaret.
 Exciti duodecim ad Valentiam haud grauate conue-
 nere; & data fides erat, impune venturos atq; abitu-
 ros vti venissent. Non subtraham illustribus familijs
 honores suos, praetermittendo nomina duodecim il-
 lorum, quae scriptores alij suis annalibus intexuere.
 Fuerunt autem huiusmodi. Gulielmus Pusterula.
 Franciscus Vicecomes. Franciscus Garbaniatensis.
 Andreas Hortus. Imberaldus Mandellus. Mucius
 Moncia. Ricardus Pirouanus. Stephanus Vicomer-
 catus. Gulielmus Casatus. Lucas Cribellus. Bellinus
 Petrasancta. Othorinus Burrus. Homines erant no-
 biles, diuitijs insuper & vitae fama naeti autoritate
 in ciuitate, quanta cuiquam esse potest, vbi reru vnus
 potitur. Turbatas Ecclesiae res iidem, eiectum Ar-
 chiepiscopum, & spreta summi Pontificis imperia,
 veluti communem temporum ignominiam, & praec-
 ipuum Patriae dedecus interpretabantur. Acceptis a
 Pontifice prius, dein etiam a legato literis, vt cum
 bona Matthaei pace proficiscerentur, agitauere; ne-
 que abnuat Princeps, siue, ne frustra repugnado, ani-
 mos eorum magis etiam ab se alienaret, siue quia ne-
 gotiationis huius moras interea fore bello vtilis
 speraret. Ac nunquam oblitus eius lenitatis, qua te-
 gere suum animum, & ad omnia, quae expedirent,

conformare, natura vel usu instructus erat, Ambrosium Alliatensē scribam suum intimū euntibus adiunxit, quod veluti datum eorum honori ac dignitati opportunitatem insuper habebat aliam, vt explorator, vtque vinculum foret ad omnia, quae agenda essent. Marcus etiam Matthaei filius, ferocia sua, vel sicuti credidere quidam, occulto patris mandato, cum iam iamq; ituri essent, haud ambigue minitabundus monuerat, vt meminissent officij, scirentq; consciū ipsum, & in tempore vindicem fore, quicquid ageretur. Haec occursum de industria quaesito, haec, vt quisque fortè inciderat, non nemine etiam in aulam euocato iecerat atrocior vultu, quàm verba erant. Caeteri, iuueniles minas transmissere virilibus animis; apud Franciscum Vicecomitem tantopere eadē valere, vt ex medio itinere retro domum rediret, deserto turpius comitatu, quàm si pedem efferre domo recusauisset. Vndecim viri, postquam Valentiam ad Legatum peruenere, comite accepti, post dierum aliquot quietem, in conciliū vocantur, & cum assedissent omnes, legatus in hanc sententiam esse locutus fertur. Optatissimam sibi rem accidisse, vt Mediolanensis Reip. capita, virosq; prudentissimos haberet in conspectu, quos docere posset de paterna voluntate summi Pontificis erga rē Mediolanensem, ac de optima sepe finiendarum calamitatum, quam in eorum prudentia & aequitate collocatam haberet. Mouisse Romanum arma, non odio cuiusquam, vel cupidine alieni imperij, sed necessaria cura

col-

tollendi pessimum exemplum, ne quis aliena per vim
inuaderet, utque sicuti verbum Evangelicum habet, quae
sunt Caesaris Caesari reddantur, quae sunt Dei, Deo.
Si iam inde a principio facultatem eorum praesentium
habuisset Apostolica Sedes, pro bello pacem ad
eam diem haud dubie futuram fuisse. Facta quae
sunt, infecta reddi non posse consilij hominum; posse
se quidem prouideri ne talia in posterum fiant. Cul-
pam & initium omnium malorum ad Vicecomitem
pertinere; sed illum quoque non potuisse facere quae
fecisset, nisi multorum ope subniteretur. Et quam-
quam ille cum sua domo sit anathemate damnatus,
plures tamen potuisse damnari, consilijs implicitos ac
que permistos, adiutores rerum, instrumenta belli,
quod ille aduersus Ecclesiam gerat. Neminem se
vnum accusare, rogare tamen vniuersos, ut quibus
consilij, quibusue ministerijs & artibus antea bellum
adiuissent, iisdem adniterentur ad pacem sancte ac
sincere faciendam, quae redacta in antiquum decus
Italiae, etiam ipsis esset allatura libertatem, quod vni-
cum civile bonum ab omnibus mortalibus tanti-
» aestimetur. Ac, ne putetis, inquit, rem adeo pretio-
» sam & expetitam, nimium magno vobis emendam
» esse; nihil aliud postulamus, quam hoc ipsum, ut libe-
» ri velitis esse. Desinite parere Vicecomiti, legibus vti-
» mini vestris; & acta res erit. Nullos sibi fasces, nullam
» umbram imperij postulat sibi Romanus in vestra ci-
» uitate; satis regnabit, si quiete, si catholicae discipli-
» nae conuenienter agere volueris. forsitan exspectet
aliquis

„ aliquis vestrum, vt Turrianis aliquid caueamus: vide.
 „ te, quàm vilia sint caetera pacanti Metropolitim Am-
 „ brofianam Pastori summo & sancto. Remouet eos
 „ homines vltra centesimum ab vrbe vestra miliare;
 „ neque pax aliter fiet, quàm si tanto interuallo disun-
 „ ti manere velint. Quos tamen odio Turrianorum
 „ expulistis, hos redire in patriam aequum censet. Vi-
 „ cecomitem & alios, quicunq; culpis illius affines vnâ
 „ cum eo damnati sunt & notati, absoluit aeternis vin-
 „ culis, & anathematis poena, dummodo tamen Vi-
 „ cecomites ipse in animum inducat Romam accedere
 „ supplex, ibi pacem Apostolicae sedis exposcere pre-
 „ cibus ob vetera, in posterum obsequium profiteri. Sic
 „ erit bello finis, & inclytæ olim religionis Ciuitas
 „ tranquilla pace fruetur, decedetq; vobis infamia,
 „ quam adhuc meremini rebelles Ecclesiae Catholicae,
 „ prohibiti sacris, ab coetu commercioq; piorum re-
 „ moti. Alioqui nos iuste pieque suscepta arma, pa-
 „ ribus animis ad finem vsque, sicuti decet in tali causa
 „ retinebimus, aderitq; illud ipsum pro quo dimicatur
 „ Numen. Haec vbi dixit legatus, institit hortari Me-
 „ diolanenses illos, vt ante omnia, precibus accuratiss-
 „ simis diuinum spiritum inuocarent ad rem bene salu-
 „ tariterq; consultandam, id in omni negotio primum
 „ esse, sine quo mortalium prudentia constare non pos-
 „ sit. Erat in eo numero Franciscus Garbaniatensis
 „ ille, de cuius animo & fortuna, & immortaliterga Vi-
 „ cecomitem merito antea demonstratum est. Is me-
 „ riti sui largus, vt plerique, & fortasse nō iniquus aesti-
 „ mator,

mator, praemia quaedam ingentia sibi destinarat,
 quae postquam obrigere minora votis, ac praeser-
 tim, vbi gerendo bello Dux alius est creatus, verterat
 repente animum, in sensusque Vicecomiti premebat
 dolorem, donec aliqua nocendi opportunitas, quam
 sedulo captabat, veniret. Ea, quae nunc offerebatur,
 haud segniter vsus, demonstrando collegis pericula
 quae imminerent, conquerendo Vicecomitis iniurias
 erga Mediolanensem Ecclesiam, Patriae seruitium &
 alia perturbandis animis, facile omnes suarum ira-
 rum impleuit, vt imperium abrogandum esse Vice-
 comiti quacunque vi posset, censerent. Si nihil aut-
 horitate proficeretur, ciuitatem vniuersam in tyran-
 num armare decreuerunt; atq; vbi ea stetit sententia,
 Garbaniatensis idē fertur ad Collegas. ita locutus esse.
 Viri Mediolanenses, & socij, carissimi. Cū in tenebris, &
 densa caligine demersis animis iaceremus, diuinæ
 bonitati placitum est, immittere suae lucis radios, vt
 salutem ac libertatem, pacemque & vitam & laudem
 amplecteremur. Vos oro quaesoque, tantum hoc
 celeste beneficium constantia vestra firmum ratumq;
 efficite. Nam quod diuini muneris erat, vt ad ea,
 quae nobis vtilia & honesta essent, excitaremur, id
 iam factum est; reliqua consensum, operam, fidemq;
 vestram requirunt, quae si deficient; ne Deus quidē
 ignauos & vaecordes adiuuabit. Ante omnia, silentio
 est opus interea dum gerendae rei dies venit. Vbi
 dies venerit, sicuti viros, sicuti Mediolanenses decet,
 agemus. Responsum inde Legato est; fore Mediola-
 nenses

nenses in potestate summi Pontificis, & imperata facturos; caetera ipse exsequeretur. Ita Mediolanum redeunt; obfirmatisq; in hanc sententiam animis, id quod sibi de pace cum Pontifice facienda decretum esset, Vicecomiti renuntiauerunt; se inuitos quicquam quod minus placeret ipsi dicturos, sed patriae caritate subigi, quam si necesse sit, vel suo ipsorum interitu esse saluam velint. Vnam viam manere salutis, ut cum sacrorum Principe redeant in gratiam, id fixum sibi esse ac destinatum. Vicecomes ad ea consternatus animo, confuso vultu, pauca & incerta quaedam respondit; non se pacem abnuere dum modo Resp. maneret eodem statu, quo tunc esset; optare, ut qua fide ipse in alios egisset, ea sibi fides ab alijs praestaretur. Personabat interim vrbs rota crebris vocibus pacem exposcentium, & pueri feminaeq; faustos in Pontificem & Ecclesiam tollere clamores non cessabant, ubi semel is rumor emanarat. Quod magis fama increbrescit, eò plus terroris, atq; perturbationis est apud Vicecomitem; ac saepe ille profitebatur; si quid minus religiose, siquid irreuerenter in sacra sacrorumue praesides factum esset, nullam suam culpam esse raliū rerum; velle se, vti catholice ac pie vixisset, ita Catholicum piūque mori; eius rei testem Deum inuocabat. Haec publice priuatimq; contestans in omni sermone, nihil tamen afferebat ad comprimendum tumultum, qui violentior in dies excitabatur. Itaque auersus ad fortiora remedia, exiit ex finitimis vrbibus Gibellino, qui postquam

fre-

frequentes adfuere; collocti cum eo aduocant ipsi duodecim viros, & grauissime conqueruntur, quod priuato consilio de pace egerint. Non illis Ecclesiam & sacra esse potiora quam sibi, sed turbulentos homines egisse omnia dolo malo, & fortasse futurum, vt illos poeniteret. Simul in Pontificem inuecti sunt tam aspere atq; acerbe, vt Matthaeus ipse castigaret licentiam, atq; rogaret, vt salutis suae causa, linguae parumper temperarent. Dimissis postea xii. Viris, Matthaeo suadebant, vt illos quidem in vincula conijceret, armatorum verò manus ad reliquae multitudinis terrorem in vrbe dispositas haberet, Galeaciumq; filiũ, qui Placentiae tunc curabat, illico domum euocaret. Non placuit prehendi xii. viros, ne res ea maioris in vrbe tumultus causa esset: dispositi sũt locis opportunis armati: Galeacius adfuit, licet antea suspectus, tamquam patris senecta detineri dominatum aegre pateretur. In eum statim auersi omnes; & ille magnifice differebat de Gibellinae factionis potentia, patris imperio, & quemadmodum consideret fore breui, vt tumultus ille conticesceret. Ferunt, eũ in Patris conspectum frequenti Gibellinorũ corona deductus esset, obortas vtrinque lacrimas, ac deprecante Galeacio veniam errori, si quid fortè contra patriam pietatem egisset, aliquandiu nihil effatũ senem; postea precibus adstantium animo mirigato, dixisse, filiorum esse neminem, cui spes suae magis inuiterentur. Ab eo congressu, Galeacius haud dubia

V u u

patris

patris voluntate, rerum omnium arbiter, & familiae munimentum, agit cum xii viris, comiterque simul & elate percunctatur, quidnam esset illud, quod audiret moueri per ipsos aduersus dominum suum Patrem, quodue cum Romano legato nuper egissent. Illi responderunt, nihil actum ab se nisi bona fide, & Patriae cura, quam rebus omnibus anteferrēt. Legatum Apostolicum, virum esse grauem, amantem publicae quietis, dignum, cuius fidei cuncta permitteretur. Galeacius enim uero, pari grauitate, pergerent ait; se quoq; nec Patri, nec Patriae defuturum. Cessit inde Matthaeus omni rerum administratione, seq; totum in sacra & religionem auertit. Ad omnia templa ibat, & die quodam, aduocato in templum maximum Populo Cleroq; Mediolanensi, positus humigenibus, ad radices Arae maximae, symbolum Apostolorum, elata quantum poterat voce recitauit. Tum conuersus ad multitudinem stupentem nouitate rei, summa item contentione vocis, dixit, se, uti catholice pieque vixisset, ita catholice pieq; moriturum esse; calumnias, queis suam ipsius famam homines aliqui dehonestassent, iudicaturum esse Deum extremo saeculorum die; tunc, inquit, cum omnia mortalium in aperto erunt. Haec uti dicta actaq; erant, publicis tabulis consignari voluit cum hac ipsa contestatione; Matthaeum Vicecomitem nō aliam profiteri religionem & fidem, quā quae verbis illis contineretur, uti palam prima postrema recitata essent. Postero die, quā hoc de se spectaculum multi.

multitudini exhibuerat Vicecomes, velut alienata mente Modoetiam se se proripuit citato equo, ibique adorato Numine incidit in morbum, ex quo paulo post moritur. Mortuus est ad Crescentiacum in aedibus Monachorum, tria millia passuum ab vrbe, cum aeger illuc ab Modoetia deportatus esset. Haud ego affirmauerim in huius hominis sine id quod etiam in medio rerum cursu, relinqui à nobis ambiguum de- cuit; fueritne utique in religionis negotio prauus ille & malus, an odio tantum inuidiaque, contraxerit immeritam hanc labem. Non scriptores solum, sed res ipsae trahunt utroque, & paria in contrarijs partibus momenta rationum occurrunt, quae proponere lubet, ut potius alij sententiam tulerint, quam, vel litterae nostrae maculam vllam tanti viri manibus inu- rant, si caruit hac interiore culpa, vel dedecus ele- uent, si reuera contumaces homini aduersus Eccle- siae dogmata sensus fuere. Primum omnium initia Principatus iuxta sanctitatem acta causam agunt, vindicantque ipsum ab fama, quae inueterauit. Inte- resse ille rei diuinae quotidie, reuerenter inseruire sa- crificanti, curare saepe mysterijs animum, & formata sicut assolet in Principis mores familia, statis ho ris in domestico sacello religiosissimae preces, ipso modos ineunte, canebantur Grauissimi scriptores, cum men- tiendi causas procul haberent, haec ipsa tradiderit si- cut retuli. Iam facilis alloquio & ab innocentia pau- pertateque lenissimus, quotidiana etiam stipe leuabat egentes, quae licet possint esse officia diuersae cuius-

dam virtutis, & animi nihil aliud quam à natura rectè informati, rarum tamen est, vt eadem ab christiana, & catholica perfectione separata reperiantur. Ire frequenter ad templa supplicatum, eadem ornare donis, diuinum per omnia cultum amplificare ac tueri, profecto non sunt eius, qui, vel iam finxerit sibi peruersas de superis opiniones, vel ad eas facilè degenerare possit. Haecenus existimo purgari ac defendi posse Vicecomitis manes ab ea labe, quæ semel iniusta fortasse nunquam eluetur apud homines; vtinam apud Deum diuerso iudicio res agatur. Rursus animum in hoc negotio meum restringunt timore ac moestitia & suspitione, profugus Archiepiscopus huius iniuriâ, vastatio & solitudo rerum Ecclesiasticarum, Apostolicae poenae, contemptus earum. Quasi neque Deus vsquam, neque Dei Vicarius esset, ita sumpra contra Romanum arma, concitata factio velut in communem hostem, perseveratum ad vltimum, donec vita superfuerit. Sunt haec ipsa quoque perscripta in annalibus illis, vnde propter incorruptae fidei famam petuntur antiquitates vrbis, neque debere praetermitti ab eo, qui professus esset perscripturum se omnia, quae ad religionem & Ecclesiam hanc pertinerent. Ceterùm, de ea re, vt cuiuscunque visum fuerit, statuet. Postquam Matthaeus expirauit, filij sedulo celauere mortem, donec prouisis, quae tempus monebat, falli diutius fama non potuit. Corpus ex anime clam tumulo est illatum, quia timebatur, ne Pontifex iratus, anathematis obtentu,

cadauer

cadauer proiici insepultum iuberet: Nescitur, vtra
in Aede situm fuerit, ad Crescentiacumne, vbi etiam
obierat, an uerò ad Claram Vallem, vbi plerique Prin-
cipum tunc sibi sepulturae sedem eligebant. Aut-
hores vtroque trahunt. Non iam arbitror ego fore
legentibus ingratum, aut ab Ecclesiae rebus alie-
num, si narrauerò, quae fuerit Mediolani fortuna
pontificijs armis post Matthaei mortem, quomodo
relictæ sine capite partes egerint, qui motus vrbis ad
nouum Principatus initia; implicita omnia rebus Am-
brosianis, quarum illa, siue gloria, siue calamitas pro-
pria semper fuit, vt cum principum negotijs, cum ci-
uiliū rerum varietate iungerentur. Extincto igitur
Matthaeo, creuerant coniuratis animi, manebant
odia; delere tyrannidem, ac, ne succedente Galeacio,
Metropolim paterentur fieri Vicecomitū hereditatē,
agitabant. Hi cōsilia sua omnia perferebant ad Car-
dinalem Legatum, & ipse vicissim legatus omnem
gerendae rei spem in eorum consensu ac fide positam
habebat. Ab altera parte Galeacius tradito per ma-
nus, & iam haud dubie possessio imperio, caput rerū
erat; domi ciuium motus, foris hostem, quantum
omni bellica, & ciuili ratione posset assequi vnā cum
Marco fratre sustinebat. Reliqua nobilium siue ple-
bis multitudo, partim erat coniuratorum & Lega-
ti; plures ituram in saecula potentiam, & imminentē
vrbis dominatum cernebant, eamq; spem, aut metū
sequebantur. Etiam Ecclesiastici homines, & hic
aliud agens Clerus, in Pontificem, aut in Galeacium
diuisus

diuisus erat, tanto magis incertus & fluctuans, quia
 nouus Archiepiscopus Aicardus, cum Guelfarum
 partium esset, non poterat inire Pontificatum, magisque
 turbabat animos exsul, quam ab eo quicquam ad re-
 gendum Ecclesiae statum afferebatur. In ea rerum
 colluione Canonicos Modoctienses inceserat me-
 rus, ne ad templi sui thesauros antea quoque sublatos
 inde & oppigneratos, licentia perueniret. Ob eam
 rem habito inter se consilio, statuerunt pretiosissima
 quaeque sub terram, esse defodienda, delectis e Col-
 legio quatuor viris, qui defodiendi curam haberent,
 eoque ministerio defuncti digrederentur seorsim in
 longinqua loca, & circa supremam vitae horam, re-
 aperirent ei, quem grauissimum virum, optimumque
 iudicassent. Ita res commissa quatuor Canonicis est;
 reliqui consensere vltro vt celarentur. Ea occulta-
 tio thesauri, idque Canonicorum inter ipsos decretum
 factum est anno millesimo vicesimo tertio salutis hu-
 manae, mense Ianuario, cum paullo antea foede di-
 repto Oppido Mediolanenses, Basilicam tantum abst-
 nuissent. Insequente Februario, Marcus & Luchius
 Galeacii fratres commissa cum Pontificijs pugna, cir-
 ca flumen Abduam, duos e coniuratis Cribellum &
 Garbaniatensem interfecere, clamitante Marco inter-
 ferendum; Viuat Ecclesia, & patriae proditores mo-
 riantur. Pontificij tamen eo praelio superiores fuere,
 captaque Modoetia, Garbaniatensis cadauer ibi in D. Io-
 annis Aede sepelierunt. Et armis quidem sic certabatur;
 certamen aliud verborum erat, cum pars vtraque allicere
 ad

subimb

ad

ad se partis alterius fautores conaretur. Pro Vicecomite præfabat amici vel propinqui promissis aut minis: Põtificè & religionè, Ecclesiamq; & alterius vitæ poenas in rebelles concionabundi sacerdotes inculcabant, eaq; audita, terrore obiecto, vel pietate ingenua perpulere multos, vt in sanctiora castra transferent. Modoetiae posita summa rerum erat, caputq; fiebat ibi pugnantium pro Ecclesia, non tamen ea frequentia & ardore, quem grauissimus quisque in tali causa desideraret. Ac reperio, Aicardum Archiepiscopum, quia non satis impigres administraretur, Modoetiae concionatum esse totidem verbis.

„ Viri Mediolanenses, & quotquot pro Catholica Ec-
„ clesia aduersus impios arma suscepistis. Vos quidem
„ cupidine salutis & studio recti venistis in haec ca-
„ stra, sed non venisse satius erat, quàm lente sic agen-
„ do tradere victoriam hosti, prodere publicã causam,
„ istaq; lentitudine & prodicione laceessere diuinas iras,
„ sicuti vos facere animaduerto. Proinde, quae am-
„ plius dicam accipite, vocemq; meam, non vt miseri
„ hominis vocem, sed quasi missam e caelo condite in
„ animum vestrum, & attendite quae me vobiscum
„ agere Deus iubet. Nisi bellum hoc alijs animis geri-
„ tur; victoria penes alios erit, vosq; ludibrium & praec-
„ da hosti, exemplo eritis, pigritiam & segnitiam in
„ Dei negotio plecti sicuti caetera mortalium scelera,
„ magnumque ipsam & inexprabile scelus esse. Vult
„ sane Deus Ecclesiam suam manere incolumem; sed
„ nunquam per vos erit incolumis donec sic ageris, &
„ inuen-

inuenta quâ Diuinæ maiestati placitum erit, diuersa
via, ne Romana sacra polluantur, prouiciemini qui
ministerij pulcherrimi gloriam ita contempistis.
Seuerus homo & spectatae religionis erat Aicardus,
magna in vulgus fama, propterea quod ex minore
Franciscano factus Archiepiscopus retinebat Ordinis
instituta & antiquam disciplinam. Non tamen
potuit excutere fatalem torporem ex militaribus ani-
mis, miraq; socordia res omneis agebantur. Tunc
Robertus Siciliae Rex olim isto cum Romanis foe-
dere, fautor antiquus Archiepiscopi Cassini Turria-
norumq; reliquorum, cognito rerum statu, timens id
quod futurum erat, Raimondum Cardonam cum
sexcentis equibus misit, vt ea manu rem Ec-
clesiasticam adiuuaret. Cardono statim deditur
Alexandria, eaq; Pontificis nomine communitur.
Inde Modoetiam auxiliares peruenere. Lætus aduen-
tus eorum fuit, spesq; illa commouit parumper ani-
mos, ac deinceps aliquanto plus in Pontificio exer-
citu, strenuitatis erat. Paulo post, Paganus Turria-
nus Episcopus Patauij, & cum eo, Frânciscus & Simon
filij Guidonis peruagati terras omnes amicorum, at-
que corrogatis in vltimi certaminis fortunam tre-
centis equitibus, eodem subiere. Horum aduentu,
res ad seditionem venit; & quo die Oppidum intra-
uerunt, ibi in campo, qui D. Francisci campus dici-
tur, irritatis animis acre praelium fuit, praelioq; cõ-
misso, conuersis repente signis, ad Vicecomitem tran-
sire quicumque Turrianum nomen ob veteres inimi-
citas

citias auersabantur. Caeteri iam decernere de summa rerum auebant; ac duo praesertim Gulielmi, Pusterla, & Calatus, quorum maximè consilio Ecclesiastica res nitetur, eiusmodi sententias dicebant, ut quamprimum Vrbs Mediolanum obsidione cingeretur. Contra ea Cardonus, maxime nra urbis, & nimium serae spei moras proponebat. Dum hæc inter Ecclesiasticos agitantur, Vicecomes anteuertit, omni connixus ope ad hostem ex Oppido Modoetia detrahendum. Marcus, & Luchinus in expeditionem eam iere. Pugna prospera Ecclesiasticis fuit, utentesque rerum cursu ducunt ipsi ad Urbem oppugnandam, & triduo postquam pugnatum erat, ipsis moenibus institerunt. Tunc Vicecomes in magno metu de summa rerum esse coepit, & conuocata aduocata, dissecuit apta temporis. Non se bellum gerere cum Ecclesia, sed defendere communem patriam uelle; ac si uera loqui debeat, nihil spectare magis arma sua, quàm ut res Ecclesiastica Mediolanensis, ab externis iniurijs tuta, & incolumis maneret. Esse Theutonas, esse barbaros in hostium exercitu, qui si urbem ingrediantur, sacros, & sacra omnia videat eorum furori prædam fore. Proponerent sibi ante oculos, tot Sanctorum Reliquias, & celestia pignora, tantum Ecclesiastici argenti, supellectilisque religiosæ, templa ipsa, & aras, simulacra Diuum, vel marmore sculpta, vel expressa coloribus; cuncta, simul auaritiæ materiam, simul impletati

ludibrium parari, nisi, quanta vi barbarus inister, tanta ipsi barbarum repellant. Neque verò spem respicerent eam, quòd Romanis auspicijs ab ea parte geratur res, quodque religionis adesse vindices dicantur. In pace, speciosum & magnificum esse Pontificum nomen, atque ipsos tunc agere clementer & iuste; bellorum iras iisdem nihilo minores, & auidas in sacrilegia militares manus, non posse cohiberi si quis velit. Ab eiusmodi dictis, cum mœnia, & portæ stationibus atque præsijs firmarentur, omniq; alio repellendorum hostium apparatu militariter occupata Civitas egregiam Principi fidem ostentaret, Helvetij, qui sub Galeacio stipendia faciebant, accepta ab Ecclesiasticis pecunia, capere, vel interficere ipsum agitauerunt. Atque non frustra id inceptum fuisset, nisi Ioannes Galeacij frater, quamvis Ecclesiastica in toga, belli necessitatibus intentus, re cognita, cum amicorum repente manu impetum in proditores dedisset, qui caesi, vel capti, spem obsessoribus ingentem illam ademerunt. Inde, cum trepidatione dissidium ortum inter ipsos, & sicuti lingua moribusq; dissoni erant, ita seorsim inire consilia, variisque furere voluntatibus coeperunt. Gliscentem sua sponte seditionem irritabant obsidionis tædiâ; neque sisti res potuit, ubi Castroneus quidam (id nomen viro) Legati fratris filius, ad eruptionem ex urbe factam acriter pugnans unâ cum primoribus ceciderat. Nocturno agmine Modoetiam eunt, idq; statim Oppidum, fortuna commutata Vicecomes obsidebat.

debat. Rursus auxiliis ab legato missis, ipse retro
Mediolanum compellitur. Variante suas vices bello,
nihil ceteri, per totum eum annum apud alterutros
erat; incendiis, & rapinis cuncta inuoluebantur abs-
que discrimine villo sacræ an profanæ res essent. To-
ta belli moles ad Modoetiam, vicinaque loca, Vico-
mercarum, Caratum, & Decium constiterat, & ve-
stigia cladis eo tractu parietinæ templorum adhuc
manent. Insequens annus graui clade rem Ecclesi-
asticam afflixit, cum ad Vaprium in Abduæ fluminis
ripa pugnarum esset; neque scriptores æquales eo-
rum temporum, in re tradenda, quicquam omisere
quod horribile, ac memorabile visu, vel dictu accide-
re in praeliis possit. Semiuua corpora sepulta mor-
tuorum cumulis, inflatum humano sanguine flumen, &
Bergomi, decem inde passuum millia clamores prelij eius
auditos prodidere. Addunt etiam prodigia, quorum
illud, & spectantium multitudine, & rei, quæ porten-
debat, euentu, certissimum fuit. Cum enim Mo-
doetia, in campo, quod Pratum appellatur, ea fortè
ipsa hora, qua duo exercitus ad Vaprium conflige-
bant, iniretur equitum numerus, qui mittendi illuc
subsidio Pontificiis essent, quoddam huiusmodi spe-
ctaculum obuersatum fuisse oculis fertur. Ingens
vulturum multitudo per sublime volitans cum tristi
clangore, primò campum inumbravit. Dein scin-
duntur in duo agmina, consistuntque velut contra-
riæ acies, hinc ad orientem Solem, inde ad meridiem
obiecta aduersa regione Mediolanum versus. Is

minor erat numerus, & Vicecomitis copias, sicut ab euentu creditum est, repræsentabat. Postquam ira constitere aues atrae & stridulae, concurrunt inter sese rostris, veluti telis, & acerrime rem gerunt. Præterquam quod sustulerat omneis ad id spectaculum ora, cadebant etiam ante oculos aligeri milites laniam, & cruenti, totoque campo plumæ volitantes cernebantur. Adnotatum est, certaminis victoriam penes minorem aciem fuisse, moxq; Franciscanæ Aedis turrim, & vicinarum arborum cacumina gregatim insedere. Pars altera ita dissipata est, ut vultures, terni, quaterniue non amplius, hac, illacq; dispergerentur. Horæ ferme spatium, ea tenuit pugna, nuntiataque postmodum Vaprienſi clade, interpretatio prodigij facilis fuit. Adeò responderunt omnia, similique ad Vaprium fortuna dissipati sunt Ecclesiastici, atque Modoetiæ voluerum prælio, superior multitudini paucitas, & hinc incolume stabileque agmen, inde consternatio, & fuga spectata fuerat penitus ad humanæ dimicationis formam. Sanè quæ situm est aliis ante me scriptoribus rerum, ecquid valeant prodigia, suntque pleni libri exemplorum ex omni memoria, quomodo præseferint mortales, aut viderint diuinitus ea, quæ post tempus aliquod euentura essent, quæue diuersos apud homines, & locorum interuallo discretos agerentur. Mura sæpe animantes, cælo, siue terra, vel aqua, vel igni, vel etiam clementa hæc ipsa denuntiasse res futuras, ostendisse remotas existimantur. Cantu, siue volatu, tripudijs,

eripudiis, extis, alijsque modis innumerabilibus, inter-
neciones exercituum aut triumphos cum præce-
pissent animis Imperatores, ei prodigio cōgruit eue-
tus, neque alibi ludificatio maior apud antiquitatem.
Si gutta sanguinis in exangu corpore conspecta ef-
set, si manasset sudor ex marmore, vel ligno, si pro-
diisset anguis alicunde, prodigium erat, & quales
negotiorū euentus ab eiusmodi ostentis erant in spe,
vel metu, tales etiam interdum sequebantur. Iam au-
ditæ voces e caelo maiores & augustiores humanis,
obuersata oculis simulacra, visæque species dimi-
cantium, hominum etiam ipsorum vaticinia, clades
& victoriae non absone vaticiniis, constituta gene-
ris eius disciplina, collegia denique Sacerdotum ad-
hibita procurandis eiusmodi religionibus prope ar-
guunt dubitantes, & quasi suo iure fidei partem pe-
tunt. Sed priscaurum vanitarum alia quoq; monstra
reperientur, neque mirum fuit, inanes sibi formas,
& consentanea formis interpretamenta figurare qui
coeci penitus essent in summa religionis, ipsasq; pe-
cudes, & si quæ sunt viliora, consecrata diuinis hono-
ribus colerent vt Numen. Ab eo scilicet fonte cac-
tera mentium ludibria, & deliramenta manabant.
Caeterum nihil arbitror esse absurdius, quam visis,
atque portentis dedere animum, & si quid quamque
rem antecesserit, arbitrari, vel hoc securum esse, quia
factum sit illud, vel vt posteriora sequerentur, prio-
ra extitisse. Permeant omnia cursus suos, neque mu-
tatur quicquam in naturæ rebus, nisi regēs eam Deus
annue.

annuerit. Annuere porrò non nisi summa, & arca-
na ratione credere oportet intuentes maiestatem il-
lam infinitam, quantum assequi humana mens po-
test. Extiteret temporibus Hebraicis diuini Vates, ac
deinceps alij, queis praesaga pectora diuinitus ob-
tigerunt, itemque prænuntia signa venturarum re-
rum missa de caelo nonnunquam, semperque vati-
cino hoc munere defungentur quibus aeterna
prouidentia tale delegare ministerium voluerit,
& vocalia saxa si Deus volet, fient. Ut qui-
dem, vel suoapte nutu, vel instinctu caelesti passim
vaticinentur homines, inanimaq; & animata, sicuti
captæ superstitione mentes, in metu, vel gaudio
credere amant, non dici potest, ad quam socordiã
ea credulitas accedat. Neq; si vultures infestis con-
currere rostris, minorque numerus auium illarum,
examen maius afflixit, qua hora Vicecomitis copiae,
numero superiores Ecclesiasticos fugauere, ideò tra-
henda res in religionẽ fuit, & magni prodigij nomen
vsurpandum, quod fecisse Scriptores eorum tempo-
rum video. Fortasse enim volucres irritatæ per lasci-
uiam, certauere moribus; & dulcedine fingendi, cæ-
tera in miraculum aucta, vt tradita per manus vani-
tas, veluti contagio quædam ad historiam vsq; per-
ueniret. Sic nimirum inlerere diuina humanis amat
mortalitas, & semel in prodigium accepta gliscunt
postea sermonibus, neque simplicitatum humaua-
rum est finis. Me longius prouexit alterius etiam pro-
digij nouitas, quod huic vulturum ostento subiici-
tur

eur ab eo Scriptore, qui rem sibi compertissimam referre ait. Henricus quidam cognomento Flandrensis fuerat in Ecclesiastico exercitu, cum ad Vaprium infelicitè dimicatum esset. Hunc acie dissecta, & cæsa fugientem postredie per devia Modoetiam venisse refert ducibus itineris duobus, qui se se repente obtulerint, stiterint incolumen ad oppidi moenia, deinde abierint ex oculis nihil vnquam effati. Ipsum ingressum in Oppidum, cum trepidi illic omnibus obcladem acceptam affligerentur, iussisse bono animo esse vniuersos, ac sperare salua fore omnia; sic iubere Deum, & Oppidi tutelarem Baptistam. Namque se cum ab hesternâ infelici pugna per calles incertos in obscuram syluam deuenisset, ibique cursu, & metu fatigatus iaceret, vidisse repente torrida macie senem, à quo deductus in tutum, traditusque duobus illis fuerit, & de salute Oppidi curaque Praecursoris ita renunciare iussus. Ardicius Concorretius refert Scribam se publicum tunc fuisse Modoetiæ, hominemque vidisse illum, & audiuisse cum ea renunciaret. Si vera res fuit, profecto, multo sanguine, multa que clade stare Modoetiensi populo miraculum illud, & certa illa ad extremum salus debebat. Namque, dum Legatus Apostolicus, & Galeacius Vicecomes omni inuicem ope connituntur ad obtinendum Oppidum, Oppidani ipsi destituti in medio per anni fere spatium pertulere omnia, quæ accidere obsessis possent. Ac nescio, fueritne salus, non capi Modoetiam ab Vicecomite, cum qui retinebant eam Ecclesiastici facerent

intra

intra muros atrocius . quam capto Oppido scire
 Vicecomes potuisset. Defensio sancte Modoetia per
 Ecclesiasticos , irrito Vicecomitis circa eam conatu,
 grauibus vtrique damnis , pars etiam vtraque pacē
 expetebat, quam Vicecomes ne nimium cupisse vide-
 retur, tali commento est vsus. Raimondum Cardo-
 num ex Pontificio exercitu Siculorum auxiliorum du-
 cem habebat in custodia, virum dexterrimæ humani-
 tatis, & ea morum parte principum negotijs aptum;
 nec magnum ex redemptione pretium sperabatur.
 Eum per fidissimos sibi homines interrogari iubet, si
 dimissus fuerit ex custodia, sospesque restitutus ad
 suos, velitne apud Pontificem Max. fidus internun-
 tius esse conciliandae pacis, & ecquam in ea re na-
 uare liberatori suo operam velit. Cum ille diceret,
 facturum se omnia cum cura, & fide quae imperata
 forent, viam etiam aliquam inuēturam arte sua, quō
 facilius honestiusq; conueniret res; laxatis vltro cu-
 stodijs datur captiuo fugiendi locus, instructusq; se-
 cretis à Vicecomite mandatis, tamquam ruptis vin-
 culis, eluctatusque fuga saeuas hostium manus, Pla-
 centiam ad Cardinalem legatum peruenit. Benigne
 acceptus exponit belli difficultates, Vicecomitis co-
 pias, fortunam, & rei militaris vsum, & parata ei ad
 victoriam omnia, nec posse Modoetiam vltra per Ec-
 clesiasticos retineri. Cū haec aliaque dicta terrore
 Romanum ac desperatione impleuissent, institit vnā
 cum eodem artifice quaerere, quae via, quodue con-
 silium honestae pacis foret, quae ratio flectendi Pon-
 tificis

ificis ipsius animum, vt abduci inde exercitum pate-
retur. Paratum erat compositumq; cum Vicecomi-
te, quod in tali sermone natum ex re ipsa videri consi-
lum posset. Iturum se recta Auenionem ait Cardio-
na, si videatur, sibi rerum faciem, praesentiaq; simul &
futura mala demonstrando sperare à Pontifice impe-
traturum, vt pacem nihil habituram indignitatis
malit quàm in parte florèntissima Italiae tantâ hominũ
stragem, & incerto armorum exitu, certa detrimen-
ta etiam Apostolicae authoritatis. Iret igitur an-
nuente legato, proficiscitur; ac, siue mutato inter eun-
dum consilio, siue à Vicecomite ita regere negotium
iussus; ad Pontificem vbi peruenit, profert vltro con-
ditiones, quibus finiri exitiabile bellum possit, aperit-
que quomodo sit ipse ab hoste pacis tentandae causa
& carcere dimissus. Conditiones erant huiusmodi.
Mediolanum & Cremonam haberet Vicecomes;
Ecclesiae Vicarius appellaretur: Ad omnia bella,
quae intra Longobardorum fines gererentur à Pontifi-
ce Max. praesto esset; quingentos cataphractos equi-
tes mitteret ad ea bella stipendijsq; suis aleret. Con-
ditiones eae placuerant Pontifici, quia vectigalem Ec-
clesiae sic fieri Galeacium apparebat. Sed cum de pa-
ce nihil ab Romano transigi posset inconsulto Sici-
liae Rege, qui fuerat in parte belli, isque conditioni-
bus adderet hoc, vt Vicecomes pari tecum animo fo-
ret hostis Caesari, spem pacis ea res turbauit. Sub an-
ni finem, quo haec gesta sunt; Aichinus Vercellensis
vnus e quatuor Canonicis, qui de occultâdo Modoe-

tienſi theſauro, ſicuti dictum eſt, inter ſe conſciue-
rant, cū inſtare ſibi ſupremum diem ſenti-
rer, rogat ſuos, vt Aicardum Archiepiſcopum ad ſe
adducant; eſſe quae de magnis Eccleſiae rebus agere
cum eo velit. Aicardus, mutans in ea rerum pertur-
batione crebro ſedem exſilij ſui tunc apud Cardinale
Legatum, vbi moribundus etiam Canonicus, erat, ne-
que recuſauit accedere quā lectulo humili decumbe-
bat Sacerdos. Poſcit ille vocibus inter mortuis, dari
ſibi fidem, ſanctum fore ſilentium eius rei, quam ſibi
pari fide cuſtoditam, nunc ſit morte appropinquante,
neceſſario officio enuntiaturus. Vbi data fides, &
arbitris remotis, dicere ſiquid haberet, eſt iuſſus, indi-
cat locum, in quo deſoſſi iaceant theſauri Modoetien-
ſes, & quid ipſi viciffim Archiepiſcopo circa vitae fine
ſuper ea occultatione faciendum ſit, monet ex iuriſu-
randi formula, quo ſe ſe Canonici quatuor obligaf-
ſent. Promittente Archiepiſcopo, religioſiffime om-
nia cuſtoditum iri, nec niſi urgente vltima hora arca-
num ſe illud eſſe cuiquam enuntiaturum, quieto, quod
ad eam rem attinebat animo Canonicus ille obit ſu-
um diem. Nolim equidem credere factum eſſe dolo-
malo, ſiue per leuitatem ab Archiepiſcopo Mediola-
nenſi, vt obſtrictam ſacerdoti morienti fidem ſuper
tanta re praefertim, fallere atque prodeſſe ille pro nihi-
lo haberet. Sed quoquo modo, quae de cauſa fece-
rit, conſtat non expectauiffe dum Canonicus expira-
ret; ſtatim ab eo colloquio, rem totam ſicuti ſibi com-
miſſa creditaq; eſſet, Cardinali legato aperuiſſe. Aie-
bant

bant qui postea frustrationem eam, sicuti fit, in sermo-
nibus habuere; minime fuisse mirum, vel potius val-
de mirum fuisse, quod ab claustris homo reticere nihil
potuisset. Legatus etiam ipse, re comperta, veluti si
hereditas obuenisset, ita mittit propere Modoetiam
promptissimos eius, qui comprehensis Templi custo-
dibus, & effosso thesauro cum ea praeda redeant ad
se. Factum ut imperarat: Pretiosae res, quae natu-
rae vel artis esse miracula tunc dicebantur, accittra mi-
raculum etiam aestimatione hominum pretiosae, tunc
alia cara pietati, monumenta quoque clarorum inge-
niorum, & vno verbo, quicquid illa Baptistae Aedes
per pluriam saecula pio certamine Regum, Pontificum,
Caesarum adepta erat, id rerum postquam in con-
spectu Cardinalis stetit, nesciebat primo, quid faceret
thesauris eiusmodi, & quasi effodientium ipse foret
vnu, aestuabat. Demum occurrit animo tale consi-
lium, quod ab ipsa sumptum ambitione & placendi
cura, dedecus homini probrumque & ignominiam
inuenit. Mittit ad Pontificem maximum om-
nia illa cum litteris, in quibus erat, quomodo sibi
tantarum rerum fieri compotem contigisset. Cano-
nici Sacerdotis nomen, genus simul & patria, mor-
bus eius, aetas, hospitium in quo forte decubuisset
aeger, ut euocatus ad eum Archiepiscopus Aicardus
accessisset, quae dicta inter eos, quae petita fides &
obligata, quomodo statim eadem irrita per egregium
Archiepiscopum, & denique quomodo missi ab se
repererint illico thesauros in latebra quam Canonicus

ostendisset; hæc omnia legatus ille veluti rexeret annales quosdam, ad Pontificem, addens muneri pretium accuratissime perscripsit. Orabat ad extremum, ut obuia superûm benignitate delatas opes acciperet obvio ipse etiam sinu. Sic fauere Deum eius Pontificatui, ut abditi sub terram thesauri recluderentur, nudaretq; vltro sua viscera tellus, quò ille beator foret. At Pontifex, ut res inspexit eas, accepitq; vi olati sacramenti seriem & ordinem, inhorruit primò percussus atq; cõfusus à atrocitate negotij; deinde exciti cõfestim iuber ab oppido Modoetia. Canonicos eius Templi cum Antistite suo; simul grauiissime increpat legatum; rem eam, neque, recte, neq; ordine, neque pie administrasse demonstrat. Postquam adfuerunt Canonici Modoetienses, omnia thesauri vasa partesque singulatim exscriptas & exsignatas illis attribuuntur, eiusq; assignationis publica tabulae confectae per Ioannem Castellanum cum Apostolica execratione siquis in posterum eos attingere atque violare thesauros auderet. Mandatum inde Canonicis ab Pontifice est, ut quamdiu maneret bellum, depositos in Auenionensi sacrario thesauros relinquerent; bello finito referrent domum atque restituerent eos in pristinam sedem. Depositi sunt & religiosissime custoditi, paceq; postea firmata relati Modoetiam, sicuti suo loco demonstrabitur. Nunc, ob eam, quam dixi causam impedita negotiatione Cardonae, gerebatur bellum infensus aliquanto quàm antea, & Galeacius in magna victoriae spe, iam coeperat consultare cum suis.

Oppi-

Oppidum Modoetiam, excepta Baptistae Aede totū
à fundamentis deleret. Cū de ea re consilia Prin-
ceps agitarer, apparuisse fertur ei per quietem Diuus
ipse, atque ita esse hominem affatus. Deleret tu Mo-
doetiam nostram, & superstitem populo relinquere
» Aedem meditaris? At ego Oppidi simul & Aedis de-
» fensor, vt ab ista mente desistas, moneo. Si desiteris,
» Oppidoq; meo parcere animus tuus volet; at ego fa-
» ciam, vt Modoetia sine sanguine & strage cadat in ius
» ditionemque tuam, victoriaq; tibi incruenta dabitur.
» Sin pergis de mea Modoetia cogitare dure atq; crude-
liter, victoria ista tibi nunquam obtinger. Ab hac vi-
sione caelestique per quietem alloquio Vicecomes vi-
cuigilauit, ratus inane esse negotium, ludibriumq;
somniaantis animi, qualia multa pleno vel inani sto-
macho reliquiae diurnarum rerum efficere solent, ni-
hilo mitius de Modoetia ipsa cogitabat. Postea, cū
insequenti nocte species eadem obuersata esset, sta-
tuit parcere Oppido, si potitus foret; neque parcere
solūm, sed illud indulgentia fouere omni, dirutaq; re-
stituere, & tantum addere ornamentorum, quantas ini-
urias, & quanta damna bellum intulisset. Ita subita
voluntatum, & animorum inclinatione, quae videre-
tur non carere miraculo, deditur Oppidum Viceco-
miti, qui nocturnae visionis memor, caelestiq; munus
agnoscens, nec violauit ibi quicquam, & vt pristina
etiam frequentia rediret, proposuit ampla praemia,
si qui auferant redire illuc vellent, praecoquesque ob-
id ipsum in vicina loca sunt dimissi. Profecto diuinata
fuisse

fuisse rem diceremus, nisi Galeacius postea ipse ibidem
 Modoetie traditus in vincula cum fratribus suis, calamitate
 hac, miraculi gratiam & fidem imminuisset.
 An potius miraculi pars hoc ipsum fuit, ut quoddam
 illius populi vaticinium tali Vicecomitum exitu comprobaretur?
 Cum enim Galeacius aedificaret arcem, quae semituta manet
 in hunc diem, obscurissimaeque latumiae simul inaedificarentur;
 Oppidani cernentes ingrati operis molem, iratas huiusmodi voces
 iaciebant. Has sibi fratribusque suis latumias Galeacius
 ponit. Faxit Deus ut fabrica sit ipsorum capiti, ratumque
 omen fuit. Taedet me pudetque referre ultra prodigiosi quicquam,
 ne forte recipiendo in historia temere aliquid, etiam veris
 abrogauerim fidem. Sed non debuit rursus omittere quae
 scriptores aequales huic aetati consensu tradidere, cum
 nullo modo probabilis fiat, potuisse sic coniurare omnes
 ut mentirentur, siue potuisse sic decipi, ut ab alijs
 e mentita pro veris admitterent. Thesuros illos
 Modoetienfes, de quibus antea memoravi, tradunt
 ab homine intelligente rerum earum forte inspectos,
 cum adhuc Aenione seruantur, pepulisse animum
 habendi studio, non pio illo vel erudito quia
 sacra multa & antiqua inessent, sed sordido
 & furaci, quia plurimae vendibiles gemmae,
 plurimumque aurum & argentum interniteret.
 Eam sibi praedam homo ille cum destinasset,
 leue primo cum Canonicis notitiam adduxisse
 in familiaris amicitiae consuetudinem, deinde
 claves sacrarij parasse adulterinas, & capto
 ad rem peragendam tempore sustulisse

fustulisse sacra illa vasa, & abijisse festinantem vt ex
vrbe se se proriperet. Ad portam, quae Rhodani di-
citur, ingenti trepidatione progressum vidisse in pon-
tis aditu, quo committitur flumen, species hominum
armatorum interminantium, nisi regrederetur. Eo
terriculamento reiectum ab transitu pontis, aliam, ac
subinde aliam adisse portam, donec ad omneis exitus
eadem occurrente cum minis armatura statuit in vr-
be vendere quod efferre non poterat, redactumq; in-
de pretium, aut abdere postea sub terram, aut expor-
tare aliquò, quasi vindex Numen fallere posset ea sce-
leris via. Vanus erat nomine florentinus homo, qui
Auenione faciebat aurificinam: fortè antea norus fu-
ri, & furem ipse nouerat vicissim; nec debuit primū
hoc inter eos commercium esse quod memorabo, sicuti
vtimum fuit. Hunc Florentinum aurificem adie-
la crilegus ille, & ait esse sibi quaedam emblemata
quasdamue valorū crustas, & vasa nōnulla, quae ve-
tustas dissoluerit, margaritarum praeterea nonnihil,
& omnino pleraque fragmenta rerum antiquarum;
ea si possit aequa conditione distrahere, siue commu-
tare, facturum libenter, simulq; nonnihil profert expe-
rimenti causa, quod probum vilum artificio, ac posse
aliquid conuenire respondit. Veniret postero die, &
afferret; se se praesentem pecuniam illico numeratu-
rum aestimaturumq; tanti singula, quanti praeterea
nemo. Vulgabatur interea per urbem, thesauros il-
los. Modoerientes, clam fuisse sublatoe sacrario, nec
ad quos pertineat id facinus indicia vlla extare. Per-
cule.

culeratis rumor animum aurificis, & profectò descriptionem illam fragminum huc pertinere ratus, statuit non esse sibi faciendum, vt tali se se negotio implicaret; posse furti alieni poenam in suum recidere caput, & fortasse suberat metus, ne alia cum homine eodem negotia occultata feliciter ad eum diem, emanarent. Refert illico rem in Aulam ad iudices, quae dicta sibi de gemmis auroq; venali, quid vicissim ipse responderit, ad quam horam, quemue hominem expectet, ordine cuncta exponit. Missi confestim satellites obsedete diuerticula, & angulos, circa indicis tabernam, & cum paullo postea fur aduenisset, exponeretque fragmenta, coorti repente varijs e locis lictores hominem comprehendunt, & abducunt iniectis vinculis; neque vilis animus tormenta exspectauit. Confessus absque mora flagitium, & indicatâ latebrâ, in quam thesauros abdideret, postquam erutae res & prolatae, damnatur vt dissentus in tabula raptatusq; iumento per viam, secto demû in quatuor partes corpore sacrilegij poenas luat. Ad supplicium sumptum eodem die, quo facinus deprehensum, & vt in partem vtramq; nobile exemplum esset arcendis sceleribus, praemium iudici decretum ducenti floreni in singulos annos, & honestus in Pontificis familia locus; praeferrendis Imperij fasces alij esse adhibitum ferunt. Thesauri verò ipsi, ne semper expositi furum ingenijs manerent, in praeferrata capta summa testudine Templi maximi suspensi contra aram maximam, quâ scilicet omnium oculis custodirentur,

rentur, ac fuere ibi, donec pace per Italiam parata,
sicuti postea demonstrabimus,
restituerentur in suam
sedem.

IOSEPHI RIVAMONTI
E COLLEGIO AMBROSIANO
HISTORIA
SOCIETATIS MEDICINARUM
Libri Novus

Faint, illegible text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through or ghosting.

211

103